

16

На основу члана 12. Закона о туризму („Службени гласник РС“, број 17/19), Правилника о садржини и начину израде програма развоја туризма („Службени гласник РС“, број 86/20), Стратегије развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године („Службени гласник РС“, број 98/16) и члана 16. тачка 4. Статута Града Новог Сада („Службени лист Града Новог Сада“, број 11/19), Скупштина Града Новог Сада на ХЛI седници од 30. јуна 2023. године, доноси

ПРОГРАМ РАЗВОЈА ТУРИЗМА ГРАДА НОВОГ САДА ЗА ПЕРИОД 2023-2025. ГОДИНЕ

1. УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023 - 2025. године (у даљем тексту: Програм) припремљен је у складу са Законом о туризму Републике Србије („Сл. Гласник РС“, број 17/19), Законом о угоститељству („Сл. Гласник РС“, број 17/19), и усаглашен је са усвојеном Стратегијом развоја туризма Републике Србије за период 2016 – 2025. („Сл. гласник РС“, број 98/16). Програм је такође усаглашен са Правилником о садржини и начину израде програма развоја туризма („Сл. Гласник РС“, број 86/20).

Главни циљ Програма је да дефинише ресурсе и атракције Новог Сада, као и опште услове за унапређење туризма, да их постави у заокружени, функционални и одржив систем за интегралну промоцију и комерцијализацију, као и да доведе до креирања туристичких производа који ће допринети већој конкурентности туристичке дестинације. Циљ документа је да омогући јасан путоказ планског развоја дестинације и након 2025. године, а на основу визије кључних актера, тј. доносилаца одлука из јавног и приватног сектора.

Документ дефинише методологију и процедуре рада у свом првом делу. Наредни део документа односи се на ситуациону анализу која укључује следеће компоненте: географске, демографске и климатске карактеристике. Културно историјско наслеђе и природне атракције, саобраћај и комуналну инфраструктуру, степен привредног развоја, преглед планских докумената, кључне показатеље туристичког промета, анализу туристичких производа, анализу људских ресурса, анализу маркетинга, и коначно SWOT анализу дестинације. Пратећи детаљну анализу стања, следећа целина документа дефинише плански оквир развоја туризма дестинације који обухвата следеће: развој туристичких производа, дефинисање тржишних сегмената и приоритетних тржишта, развој туристичких искуствених зона и развојни модел, циљеви и пројекције одрживог развоја туризма Града Новог Сада.

У поглављу 10 се дефинише план конкурентности са предлогом кључних инвестиционих пројеката и то:

1. План инвестиција - усмерен на капиталне пројекте са задатком унапређења конкурентности дестинације на домаћем и међународном тржишту;
2. Подизање капацитета људских ресурса у туризму - са задатком унапређења опште конкурентности туристичке понуде и искустава дестинације кроз плански приступ подизања капацитета знања и вештина актера на дестинацији;
3. Унапређење брэнда, маркетинга и сарадње између субјеката туризма - дефинише планске кораке маркетинга и продаје дестинације, дефинисање брэнда и започињање процеса брэндирања у односу на постављене туристичке производе, дефинисана приоритетна тржишта и тржишне сегменте као и умрежавање између субјеката од значаја за развој туризма.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

- Истраживања о задовољству посетилаца добијени од стране Туристичке организације Града Новог Сада;
- Стратегије развоја туризма Републике Србије за период 2016–2025;
- Истраживање туриста спроведено за потребе Стратегијског маркетинг плана туризма Републике Србије до 2025. године;
- Истраживање туриста спроведено од стране ТОНС-а, током 2022. године;
- Приликом израде документа коришћена је и SWOT анализа;
- План развоја туризма и план конкурентности представљају експертску анализу и препоруке дате на основу ситуационе и тржишне анализе, као и примарних и секундарних података прикупљених истраживањима с кључним актерима на дестинацији;
- На крају документа дат је предлог туристичких производа, циљних тржишта, развојног модела, приоритета, мере и активности у односу на целине Програма као и план конкурентности. Акциони план садржи опис свих активности са временским роковима извршења и одговорностима. Као такав, представља инструмент за спровођење Програма развоја туризма Града Новог Сада за период 2023 – 2025. године.

На Програму је радио стручни тим, у чијем саставу се налазе следећи експерти:

- Владимир Ивановић, оснивач Удружења „Сеоски туризам Србије“ и директор портала Selo.rs;
- др Бранко Красојевић, директор агенције "Саветник у туризму";
- мр Милош Гајић, маркетинг директор Удружења сеоски туризам Србије и експерт за маркетинг;
- др Сања Ковачић, Департман за географију, туризам и хотелијерство, Природно-математички факултет у Новом Саду, експерт за развој туристичких производа и брендирање;
- Милош Матејић, експерт за финансије;
- Дуња Видић, експерт за урбанизам;
- др Милан Ђулић, експерт за дестинацијски менаџмент и развој конгресне индустрије.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

1. Стратегија развоја туризма Републике Србије за период од 2016. до 2025. године (<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1>)
2. Генерални урбанистички план Града Новог Сада ("Службени лист Града Новог Сада", број 33/22), (<http://www.nsurbanizam.rs/gpns>);
3. Стратегија културног развоја Новог Сада за период 2016-2026. <http://www.novisad.rs/lat/strategija-kulturnog-razvoja-grada-novog-sada-za-period-2016-2026-godine>

Табела 1. Преглед планске и стратешке документације

Стратегија развоја туризма РС 2016-2025 (Сл. Гласник РС, број 98/16)	Линк документа	https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2016/98/1
Опис типа и садржаја документа		Стратегија развоја туризма је крвни стратешки документ из области туризма, дефинисан Законом о туризму Републике Србије. Њиме се на основу тренутног стања у интерном и екстерном окружењу и додатним истраживањима, одређује просторни оквир, туристички производи, туристичке дестинације, као и стратешки циљеви усмерени на одрживи развој туризма Републике Србије. Акциони план је саставни део Стратегије развоја туризма Републике Србије који садржи активности, носиоце послова и време имплементације.
Просторни обухват		Република Србија
Временски оквир		2016-2025.
Коментар		У процесу израде је нова Стратегија развоја туризма Републике Србије која ће бити завршена пре истека важеће.
Генерални циљеви		Циљеви Стратегије су: -одрживи економски, еколошки и социјални развој туризма у Републици Србији; -јачање конкурентности туристичке привреде и са њом повезаних делатности на домаћем и међународном тржишту; -повећање директног и укупног учешћа сектора туризма у бруто домаћем производу (у даљем тексту: БДП) Републике Србије, као и повећање директног и укупног броја запослених у сектору туризма и његовог учешћа у структури укупног броја запослених у Републици Србији; -унапређење укупног имиџа Републике Србије у региону, Европи и свету.
Посебни циљеви од значаја за развој туризма		Циљеви развоја до 2025. године: -раст удела хотелских и сличних угоститељских објеката за смештај у укупним смештајним објектима на 50%; -достизање укупне попуњености смештајних капацитета (смештајних јединица) од 30%; -повећање туристичког промета до 2025. године до три пута, односно за најмање 50%;

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

		Нови Сад се налази у оквиру туристичке дестинације Нови Сад, Фрушка Гора и Сремски Карловци. Кључни туристички производи које треба развијати у овој дестинацији су: Манифестације, City break, М.И.С.Е туризам, Наутика, Културно тематске руте, Специјални интереси, Кружне туре, Здравствени, spa&wellness туризам и голф.
	Развојна ограничења и мере заштите	Неадекватна интерсекторска сарадња, низак ниво свести о значају туризма за развој привреде и предузетништва, недовољно коришћење домаћих и међународних фондова за финансирање развојних пројеката. Мере заштите су усмерене на државне подстицаје за едукацију и инфраструктурне пројекте у области туризма.
	Инструменти примене документа	На основу стратегије је израђен Маркетинг план. У припреми су ревизије и израда нових мастер планова и програми развоја туризма и туристичких производа.
Генерални урбанистички план Града Новог Сада 2030. године ("Сл. лист Града Новог Сада", број 33/22	Линк документа	http://www.nsurbanizam.rs/gpns
	Опис типа и садржаја документа	Плански основ за израду Генералног урбанистичког плана града Новог Сада представљају решења и смернице планова ширег подручја, пре свих – Просторни план Града Новог Сада („Сл. лист Града Новог Сада”, бр. 11/12 и 9/21), као и планови који обухватају подручје Генералног урбанистичког плана – Просторни план Републике Србије од 2010. до 2020. године („Сл. Гласник РС”, број 88/10) и Регионални просторни план АП Војводине („Службени лист АПВ”, број 22/11). Од значаја за израду Генералног урбанистичког плана су и планови ширег подручја – планови посебне намене који делимично обухватају подручје Генералног урбанистичког плана.
	Просторни обухват	Територија Града Новог Сада - Нови Сад, Петроварадин и Сремска Каменица
	Временски оквир	2022-2030.
	Коментар	У Генералном урбанистичком плану Града Новог Сада обухваћени су просторни планови посебне намене за Фрушку гору, Специјални резерват природе „Ковиљско-петроварадински рит“, Сремски Карловци, као и инфраструктурне саобраћајнице.
	Генерални циљеви	Генерални циљеви су у корелацији са генералним циљевима Просторног плана Града Новог Сада - Развој и унапређење туристичких капацитета и туристичке понуде на подручју града.
	Посебни циљеви од значаја за развој туризма	Посебни циљеви су у корелацији са посебним циљевима Просторног плана Града Новог Сада.
	Констатовано постојеће стање и	У документу су дати предлози развоја и заштите свих природних и културних потенцијала према привредним гранама међу којима

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

		<p>-непостојање јасних и јавности доступних критеријума, процедура и механизма за евалуацију рада установа културе</p> <p>-непостојање јасних и јавности доступних критеријума, процедура и механизма за евалуацију пројектних предлога;</p> <p>-недовољна сарадња различитих ресора по питању планирања културног развоја и недовољно присуство културних актера у процесу планирања економског и друштвеног развоја</p> <p>-не постоје поуздани и јавно доступни подаци о параметрима културног развоја, који пре свега укључују питања културне и уметничке продукције, управљања културним наслеђем, развоја културних потреба и остварења културних права грађана и грађанки.</p>
	Планирана решења од значаја за развој туризма	<p>Досадашње активности на промоцији наслеђа кроз туризам своде се на представљање одређеног броја репрезентативних грађевина, музеја и галерија. При развоју туризма, потребно је увести и фокусирати се на много већи број елемената наслеђа који чине град – од грађевина из старије (18, 19. и почетак 20. века) и из новије историје (период између два светска рата и друга половина 20. века) места од значаја за историју града и за грађане, појединце или групе које су обележиле та места; специфична културна пракса, вредности и делатности и други облици нематеријалне баштине, знамените личности града, места која су обележила увођење нових облика културне праксе (први биоскопи, фото атељеи, места за дружења и изласке и слично).</p>
	Препознате зоне од значаја за развој туризма	<p>Културни туризам, креативне индустрије, културне манифестације, међународна размена и културна дипломатија.</p>
	Развојна ограничења и мере заштите	<p>-Културни туризам је тренутно концентрисан на представљање фиксних културних ресурса (споменици културе и културне институције) и манифестација, а недостају и други елементи културног система;</p> <p>-Не постоји довољна сарадња између сектора културе и креативне индустрије;</p> <p>-Култура националних заједница се не посматра као ресурс који би могао допринети разноликости културне понуде;</p> <p>-Подржати одрживи развој културног туризма.</p>
	Инструменти примене документа	<p>На основу Стратегије развоја туризма и Стратегије културног развоја треба израдити програм развоја културног туризма Града Новог Сада и то одмах по завршетку новог Програма развоја туризма Града Новог Сада.</p>

4.2. Културно-историјско наслеђе

Историја на овом простору се бележи од пре Римљана, који су подигли утврђење на Петроварадинској стени, касније, Мађари обновили, а Турци одржали. Крајем 17. века, Аустријанци су подигли мостобране насипрам тврђаве око које је изграђено насеље војника, занатлија и трговаца. Насеље је названо Рацко (српско), а касније Петроварадински шанац. Статус Слободног краљевског града добио је 1748. године под именом Неопланта, Neusatz, Újvidék и Нови Сад, док име града значи Нови Засад (башта). Средиште српске културе и стваралаштва постао је од друге половине 18. века, основањем (премештањем) Матице српске, најстарије културне и научне институције српског народа и професионалног позоришта. Нови Сад је мултикултурална престоница Србије са великим бројем националних заједница, чије наслеђе и савремено стваралаштво чине изузетно разноврстан културни живот. Мултикултуралност се огледа у богатству архитектуре и изузетно богатој и разноликој културној понуди.

Непокретна културна добра на територији града се састоје од 78 споменика културе, осам просторно културно-историјских целина, три знаменита места и једним археолошким налазиштем⁵. Град је оснивач 14 установа културе: Музеја Града Новог Сада, Градске библиотеке у Новом Саду, Историјског архива Града Новог Сада, Завод за заштиту споменика културе Града Новог Сада, Новосадског позоришта – Újvidéki színház, Позоришта младих, Стеријиног позорја, Културног центра Новог Сада, Установе за израду таписерија Атеље 61, Установе за културу и образовање Културни центар "Младост" Футог, и Установе за културу и образовање Културни центар Кисач, Културни центар Руменка, Новосадски дечији културни центар, Мађарски културни центар „Петефи Шандор“⁶. У граду постоје и бројна културна и уметничка удружења и друштва која су ван наведеног институционалног оквира.

Током године се одржавају бројни догађаји, међу најзначајнијим су Стеријино позорје, Змајеве дечје игре, фестивали ЕХИТ, Сinema City и Фестивал уличних свирача, Новосадске музичке свечаности НОМУС и Новосадски цез фестивал. Нови Сад, поред тога што је један од најзначајнијих културних центара у нашој земљи, носи титулу Европска престоница културе 2022. године. Такође је добитник награде за најбољи европски бренд у области културе за 2021. годину у оквиру награде за европске културне брендове, које су шеснаести пут додељене у Дрездену (Немачка). Награда је резултат реализације пројекта „Нови Сад - Европска престоница културе“, који је инспирисао постављање нових приступа култури, повезивању различитих културних актера и организација у реализацији културних догађаја.

⁵Завод за заштиту споменика културе Града Новог Сада, Непокретна културна добра, 2020.

⁶Градска управа за културу Града Новог Сада, 2020.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

<p>католичких породица. Црква има оргуље из 1895. Биста архитекте Ђерђа Молнара се налази у ниши испод хора цркве (https://novisad.travel/).</p>
<p>Новосадска синагога са зградама Јеврејске школе и Јеврејске општине представља просторно културно-историјску целину од великог значаја. Комплекс је изграђен према замислима пештанског архитекте Липота Баумхорна 1909., који ће у европским оквирима бити запамћен као градитељ синагога (Зрењанин, Нови Сад, Сегедин, Будимпешта, Ријека). Читав комплекс је изграђен у стилу сецесије. Фасаде све три грађевине урађене су од жуте клинкер опеке, а фасада синагоге је украшена орнаментима. Ради се о тробродној грађевини изнад чијег централног дела се уздиже купола висине 40 m. Унутрашњост је подељена на приземље и галерију. У приземљу јесу мушка и „олтарска седишта“ а на галеријама су седишта за жене. Постоји галерија за хор и оргуље које се више не налазе у храму (https://novisad.travel/).</p>
<p>Српска православна црква Св. Георгија – Једнобродна грађевина са трочланом олтарском апсидом и високим, новобарокним звоником на западном pročелу. Храм је обновљен у периоду 1851-1853. према плану пештанског архитекте Густава Шайбе. Савремени облик црква је добила током последње обнове извршене у периоду 1902-1905. према плановима другог пештанског архитекте и градитеља Михајла Харминца. Првобитни иконостас, који је у време прве обнове израдио сликар Јован Клајић (1815-1888.), замењен је новим који је осликао Паја Јовановић (1859-1957.), један од највећих српских сликара, представник академског реализма. Зидне слике је урадио Стеван Алексић (1876-1923.), такође један од најзначајнијих српских сликара с краја 19 и с почетка 20. века (https://novisad.travel/).</p>
<p>Српска православна Црква преноса моштију Св. Николе је најстарији православни храм у Новом Саду. Зна се да је освешћена 1730. и да су њени ктитори били браћа Богдановић, који су је изградили као породичну гробницу. Николајевска црква је барокна грађевина мањих димензија на којој се истичу звоник над западним pročелом и мања купола изнад централног дела наоса. Иконостас је осликао новосадски сликар Павле Симић (1818-1876.). У цркви су сахрањени добротвори Марија и Јован Транштајна и њихова рано преминула деца Коста и Софија. У њој су 1913. крштени и синови Алберта Ајнштајна и његове прве жене Новосађанке, Милеве Марић-Ајнштајн. На спољном зиду цркве се налази најстарији запис речи Нови Сад на српском језику (https://novisad.travel/).</p>
<p>Римокатоличка Црква Светог Јураја је изграђена у барокном стилу између 1701. и 1714, а резиденција самостана 1734. На фасади цркве је кип оснивача исусовачког реда, Светог Игнација. У подруму је крипта у којој су сахрањени представници високог племства погинулог у биткама са Турцима почев од 1696. и најпознатијој – Петроварадинској бици која се одиграла 1716. Најстарији епитаф на надгробној плочи налази се у цркви, а посвећен је барону Хајнриху Нехему, генералу и команданту који је службовао на Тврђави крајем 17. века где га је и задесила смрт 1713. У епитафу између осталог стоји да му је Свевишњи као заслужном војнику који је имао и друге врлине одредио рајско насеље као вечни дом. У цркви се налазе и табле које сведоче да је аустроугарски цар Фрања Јосиф (1830-1916.) посетио Петроварадинску тврђаву 1852, а регент Александар Карађорђевић (1888-1934.) је то исто учинио 1919. године (https://novisad.travel/).</p>
<p>Српска православна црква Светог апостола Павла налази се у Подграђу Петроварадинске тврђаве у кругу Војне болнице. За потребе организовања службе Божје за војнике православне вере, адаптирана је тадашња електрична централа 1922. године, а реновирана и освешћена 1926. године. Цркву је освештао патријарх Српске православне цркве Димитрије. Исте године је и краљ Александар Карађорђевић током своје посете Петроварадину, цркви поконио звоно на којем стоји натпис „Српском православном народу Петроварадина при храму Вавдења Пресвете Богородице, на дар, Александар Први“. Великом реконструкцијом из 1992/93. године, по пројекту архитекте Илије Протића, добила је данашњи изглед у српско-византијском стилу. Иконостас је радио сликар Прве српске армије Васа Ешкићевић (https://novisad.travel/).</p>
<p>Музеј града Новог Сада основан је 1954. године и припада категорији градских музеја комплексног типа, чија делатност обухвата развој града од његовог настанка до савременог доба. Сачињавају га: Одељење за археологију са збиркама из праисторије, антике и средњег века, Одељење за историју са збиркама из области привредне, друштвено-политичке историје и историје Петроварадинске тврђаве, Одељење за културну историју са збиркама из области ликовне, примењене уметности, шкољства и издаваштва, Одељење за етнологију са збиркама из области занатства, руралне архитектуре, свакодневног и обичајног живота и Завичајна галерија која прикупља дела савремене ликовне уметности. Објекти и депанданси Музеја Града Новог Сада: 1. Централна зграда Музеја; 2. Збирка стране уметности; 3. Спомен збирка Јован Јовановић Змај; 4. Завичајна збирка Сремски Карловци</p>

<p>1961. Зграда у којој је смештена колекција изграђена је 1961. а дело је архитекте Иве Куртовић. Језгро колекције Спомен збирке представља колекција Павла Бељанског коју чине најзначајнија дела српске уметности прве половине 20. века. Ту су дела: Надежде Петровић, Саве Шумановић, Петра Добровића, Милана Коњовића, Риста Стијовића, Петра Лубарде, Зоре Петровић, Љубице Цуде Сокић, Сретена Стојановића и других (https://novisad.travel/).</p>
<p>Споменик Светозару Милетићу, посвећен најзначајнијем српском политичару у Војводини у 19. веку. Налази се на Тргу слободе. Бронзана статуа висока 5 m рад је славног хрватског вајара Ивана Мештровића из 1939. Светозар Милетић (1826-1901.) је у историји запамћен као адвокат и градоначелник Новог Сада (1861-1862; 1867-1868.), посланик угарског и хрватског сабора, председник Српске читаонице, један од оснивача Српског народног позоришта (1861.) али и као оснивач Српске народне слободоумне странке (1869.) и покретач листа Застава (1866.) једног од најутицајнијих код Срба у Хабзбуршкој монархији. Његове идеје и политички програм утицали су на креирање националног програма и националног покрета војвођанских Срба у другој половини 19. века. Због свог политичког деловања је више пута хапшен, осуђиван и затваран. Из политичког живота се повукао због болести настале после дугог тамновања. Умро је у Вршцу 1901. (https://novisad.travel/).</p>
<p>Споменик Јовану Јовановићу Змају (1833-1904.) направљен је од бронзе, висина 230 cm, на постаменту од јабланичког гранита 90/90/90 cm, рад је вајара Драгана Николића из Београда, постављен је 1984. године, испред Владичанског двора у Змај Јовиној улици у Новом Саду, која је главна улица у пешачкој зони. Простире се од Трга слободе до Владичанског двора. У овој улици одувек су се налазиле трговине и дућани, а најстарија зграда је на броју 28 - "Код белог лава" из 1720. године, од које почиње и Дунавска улица. Велики романтичарски песник, Јова Јовановић Змај, рођен је у Новом Саду 1833. године. Његове најзначајније збирке песама су: „Ђулићи“ и „Ђулићи увеоци“, промениле су ток српске књижевности. Поред лирских песама, Јован Јовановић Змај писао је још и сатиричне и политичке песме. Посебно је значајан као први српски писац који је писао поезију намењену искључиво деци (http://www.novisad.rs/spomenik-ovanu-ovanovi-u-zma-u).</p>
<p>Петроварадинска тврђава-„Гибралтар на Дунаву“, грађена је између 1692-1780. која је требала да заштити јужне границе Монархије од продора Турака на север. Простире се на површини од 112 хектара. Тврђава има Горњи и Доњи град (Подграђе). Горњим градом доминира Торањ са сатом изграђен на месту старијег, порушеног средином 18. века. Подземне војне галерије, четвороспратни комуникацијско-одбрамбени систем дужине 16 km је јединствена атракција Петроварадинске тврђаве. Градња овог компликованог система је завршена 1783. Део ситета коридора, просторија различитих намена, борбених линија са пушкарницама и минских система у дужини од око 1 km доступан је посетиоцима уз стручно вођење Водичке службе Музеја Града Новог Сада. Барокно Подграђе је још недовољно познат архитектонски драгуљ који унутар кућа оронулих фасада чува вишевековне историјске приче и митове (https://novisad.travel/).</p>
<p>Торањ са сатом је најпрепознатљивији симбол Петроварадинске тврђаве и Новог Сада. Торањ је изграђен на месту старијег, порушеног средином 18. века. Пречник сата је преко два метра. Бројчаник је постављен на све стране света, а сати су исписани римским бројевима. Специфичност сата је та што његова велика казаљка показује сате, а мала минуте, а разлог се налази у томе како би се са веће удаљености видело тачно време. Механизам сата се свакодневно навија. У прошлости су становници плаћали порез – „сатарину“ на коришћење овог сата. Због утицаја температуре на сатни механизам и чињенице да некад жури или касни, становници су му дали надимак „Пијани сат“. На врху Торња су ветроказ и компас, који уместо копља на јарболу има срце (https://novisad.travel/).</p>
<p>Београдска капија је једна од две (некад три) главне капије Подграђа Петроварадинске тврђаве. Смештена у куртини југоисточног бастионог фронта између Полубастиона Св. Бенедикта и Бастиона Св. Франциске, на главном путу према Сремским Карловцима и Београду. Дугачка је 20 метара и има два колосека и два пешачка пролаза. У продужетку Београдске капије од 1769. постојао је „Централни казнени завод Војног суда Славонске генералне команде“ где су затварани официри, војници и цивили. Изграђена је почетком друге половине 18. века, 1753. године, у склопу радова на проширењу и утврђивању фортификацијског система Доње тврђаве. Аутентичан склоп овог дела бастионог фронта, осим данашње капије, обухватао је и предњу отворену капију, као и мост преко шанца са мобилним сегментом испред Београдске капије (https://novisad.travel/).</p>

<p>Манастири који се налазе на простору 50 km дужине и 10 km су: Света Петка-Беркасово, Привина Глава, Дивша, Кувеџдин, Петковица, Шишатовић, Светих Архангела, Врањаш, Бешеново, Беочин, Мала Ремета, Јазак, Раковац, Врдник, Старо Хопово, Ново Хопово, Грегет, Велика Ремета, Крушедол, Ваведена Пресвете Богородице (https://novisad.travel/).</p>
<p>Бања Врдник, познато бањско место на 20 километара од Новог Сада. Термална вода температуре око 32°C користи се у лечењу бројних обољења, због своје температуре и свог хемијског састава сврставају у хипотермалне воде. Занимљиво је откриће термалних вода овог подручја. Наиме, ту је некада био рудник мрког угља, а први уживаоци ових термалних вода били су рудари. Они су наишли на ова изворишта тридесетих година двадесетог века, чија је температура била константно топла. Иако их нико није саветовао, самоиницијативно су квасили и потапали ноге у ову топлу, зеленкасту воду. Том приликом открили су нешто невероватно, ови третмани су им ублажавали болове и остале реуматске тегобе од којих су неки од њих боловали. Прва специјализована здравствена установа у овој бањи изграђена је 1976. године и носи назив Рехабилитациони центар „Термал“ (https://novisad.travel/).</p>
<p>Бегечка јама је парк природе и популарно излетиште настало на старом кориту Дунава. Налази се у јужном делу Бачке, на левој обали Дунава у новосадском насељу Бегеч. Обухвата површину од 379 ha. Предео је обрастао речним шумама, трском и барско-мочварним растињем. Ту се налазе и риболовни терени, плажа, викенд насеље, дом риболоваца, угоститељски објекти. Осим бројник тршњака, око језера површине око 40 ha, уздижу се шуме беле и црне тополе, као и црног дуда и бадемолисне и беле врбе, а у води дрезга и мресњак. Забележено је 125 таксона виших биљака, као што је бели локвањ, локвањкић, водени орашак, водена папрат и други. Бегечка јама је риболовачки крај. Ово подручје је значајно станиште и мрестилиште 14 врста риба. Под заштитом је државе као значајно природно добро II категорије, док је по МУЗП класификацији у V категорији као заштићен копнени/морски предео (https://novisad.travel/).</p>
<p>Ковилско-Петроварадински рит је специјални резерват природе и представља комплекс барско-мочварних и шумских екосистема на шавном подручју средњег тока Дунава. Простире се на 4.840 хектара на територијама општина: Нови Сад, Сремски Карловци, Инђија и Тител. Под заштитом је државе од 1998. године као природно добро од изузетног значаја и сврстан је у прву категорију заштите. Карактеристике које овај рит чине значајним су очуваност и разноврсност хидрографских облика ритова (аде, рукавци, меандри, мртваје), биљних заједница ритова (ритске шуме испресецане барама, мочварама, ливадама и тршњацима) и посебно разноврсност и богатство фауне, нарочито птица мочвараца. Пространи рит формиран је на старим рукавцима Дунава. То је станиште ретких врста птица регистровано као ИБА подручје (https://novisad.travel/).</p>

Поред културних и природних атракција, потребно је поменути и винарије као значајне туристичке атракције овог простора. У овом крају је развијено и виноградарство захваљујући знањима и вештинама које су у ове крајеве донели хришћански мисионари, а центри развоја били су манастири и властелинска добра. У првој половини 18. века становници града, који се тада звао Петроварадински Шанац, на сремској, фрушкогорској страни Дунава, имали су око три стотине винограда. Појава је била до те мере раширена да је готово свака средње имућна породица имала сопствени виноград.

Савремени новосадски виноградарски и винаријски наследници су како тог виноградарског умећа, тако и страсти која се везује за винову лозу и вино. Винарије које се издвајају јесу: Породична винарија Антонијевић, Винарија Миљевић, Винарија Salaxia, Органска винарија Император, Винарија Думо, Винарија Војновић, Вински подрум До краја света, Виногради и Винарија Виндуло, Craft Kavach Winery, Подрум Шукац, Винарија Прекогачић, Вински подрум Жабић, Винарија Веркат, Винарија Бело Брдо, Подрум Ачански, Фрушкогорски виногради, Академиа Моделе д.о.о, Винарија Виногради Урошевић, Подрум Стојковић, Винарија Винариум, Винарија Шћјачки, Винарија Веритас,

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Љубљани, трећи правац је Београд – Ниш на који се надовезује Софија - Атина - Истанбул.

Надомак Новог Сада (17 km) налази се спортски аеродром Ченеј, док се међународни аеродром “Никола Тесла” налази у Сурчину (13 km западно од Београда), сат времена вожње од Новог Сада.

Град има две аутобуске и једну железничку станицу, а располаже са 15.679 паркинг места и 15.760 обезбеђеног паркинга на носиоца решења⁹ и око 400 такси места и 976 градских и приградских аутобуских стајалишта¹⁰.

Јавно градско саобраћајно предузеће „Нови Сад“ врши јавни превоз путника у градском и приградском саобраћају за Нови Сад, као једини превозник. Поред наведеног обавља и превоз путника у општинама које се континуално надовезују на градско подручје (Беоцин, Сремски Карловци, Темерин) и деловима општине Жабал.

У Новом Саду комунални отпад се сакупља у подземним контејнерима, контејнерима од 1.100 литара, корпама и ПВЦ кантама од 120 литара¹¹. Хигијена града се оджава кроз Програм јавне хигијене, зимске службе, службе одношења и депоновања смећа¹², у оквиру кога су прецизиране све површине које се одржавају, чистењем и прањем.

На територија града урађена је електрификација, водовод и канализација, гасификација, као и даљинско, топлотно грејање. Укупна дужина водоводне мреже износи 1.002,58 km, док дужина канализационе мреже износи 983 km¹³.

Систем канализационе мреже у граду није физички јединствен систем, разлог су топографски и хидрографски услови. Одвођење отпадних вода се врши преко више одвојених или повезаних сливних подручја.

Производња, дистрибуција и снабдевање топлотном енергијом поверена је ЈКП Новосадска топлана. Систем даљинског грејања обухвата шест топлана и покрива 76% градске територије. Укупна дужина вреловодне мреже износи 228,7 km¹⁴. Снабдевање природним гасом за физичка и правна лица обављају јавно-комунална и јавна предузећа.

⁹ЈКП Паркинг сервис, Нови Сад, 2020.

¹⁰Градска управа за саобраћај и путеве Града Новог Сада, 2020.

¹¹ЈКП Чистоћа, Нови Сад, 2020.

¹²ЈКП Чистоћа, Нови Сад, 2020.

¹³ЈКП Водовод и канализација, Нови Сад, 2021.

¹⁴ЈКП Новосадска топлана, Нови Сад, 2021.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

На територији града налази се 17 заштићених подручја: национални парк, специјални резерват природе, парк природе и 14 споменика природе. Од посебног националног и међународног значаја су НП Фрушка гора, СРП Ковиљско-петроварадински рит и СП дунавски парк²⁰.

Спорт и рекреација се одвија у четири спортске хале и стадиона, као и 20 спортских центара и 11 спортских терена и игралишта у приградским насељима.

4.4. Степен привредног развоја туризма Града Новог Сада

Град Нови Сад има значајне природне и привредне ресурсе, што га сврстава међу развијеније градове у Србији. Захваљујући повољном географском положају и лоцираности на важним саобраћајним коридорима, Нови Сад је обезбедио значајне компаративне предности.

Туризам заузима значајно позицију у привреди града, те се мора посматрати у односу на друга привредна и друштвена кретања, али и улагања.

Токови привредног развоја Новог Сада само у последњих пет година показивали су пораст, а у томе значајну улогу су имала мала и средња предузећа која су доминирала градом.

Табела 4. Обим и динамика запослених и зарада у Новом Саду од 2017-2021. године

Година	Укупан број запослених	Број запослених правних лица	Ланчани индекс	Број запослених код предузетника	Ланчани индекс	Просечна зарада без пореза и доприноса у рсд	Ланчани индекс
2017.	141.582	113.547	-	21.904	-	54.357	-
2018.	149.587	124.685	109,8	24.116	110,1	54.075	99,5
2019.	152.231	125.869	100,9	25.651	106,4	60.466	111,8
2020.	158.740	132.498	105,3	25.578	99,7	67.957	112,4
2021.	165.234	138.307	104,38	26.311	102,86	75.773	111,5

Извор: Општине и региони у РС, 2022, 2021, 2020, 2019, 2018. (стр. 160-161) и ауторов прорачун.

У посматраном периоду број запослених у Новом Саду се кретао узлазном линијом, односно најнижи број запослених забележен је на почетку посматраног периода. Најнижа просечна зарада без пореза и доприноса по запосленом исплаћена је у 2018. години и износила је 54.357,00 динара.

²⁰Градска управа за заштиту животне средине града Новог Сада, 2020.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Инвестиције у туризму би требало сагледати са аспекта различитих делатности која на директан и индиректан начин утичу на туризам. У приложеној табели 7. приказане су инвестиције за поједине делатности, односно за делатности које запошљавају највећи број особа. Такође је дат обим инвестиција у угоститељство са динамиком. Улагање у угоститељске услуге је важно јер чини основ за развој туризма, а у посматраном периоду највеће улагање било је током 2018. године, док се за остале године може констатовати да су инвестиције мањег обима. Улагања могу ићи у два правца, обнављање већ постојећих капацитета или инвестирањем у нове производе. У Новом Саду су „исцрпљени“ сви постојећи хотелски објекти у смислу реконструкција, али постоји „простор“ за инвестирање у нове капацитете. Марка, имиџ и добра локација исто су значајни колико и финансијска средства неопходна за изградњу новог објекта.

Табела 7. Основни подаци о сектору туризма и угоститељства у Новом Саду од 2017-2021. године

Година	Број активних привредних друштава (број)	Број активних предузетника (број)	Регистрована запосленост у односу на укупан број запослених (%)	Остварени пословни приход сектора (хиљада РСД)
2017.	506	1.447	3,9	22.203.159
2018.	533	1.522	4,5	33.719.850
2019.	472	1.610	5,2	52.523.222
2020.	471	1.562	3,1	6.607.839
2021.	505	1.582	-	-

Извор: Агенција за привредне регистре

Делатност ресторана и покретних угоститељских објеката била је најдоминантнија на крају 2021. године са 263 регистрована друштва, затим су следиле услуге припремања и послуживања пића са 81 регистрованим друштвом и 49 регистрована друштава у домену делатност путничких агенција.

Табела 8. Пословни приход према делатностима у сектору туризма и угоститељства у Новом Саду за 2020. годину (хиљада РСД)

Делатности у сектору туризма и угоститељства	Пословни приход
Услуге припремања и послуживања пића	43.900.854
Делатности ресторана и покретних угоститељских објекта	4.470.408
Делатност тур-оператора	1.798.191
Хотели и сличан смештај	1.612.572
Делатност путничких агенција	492.176

Извор: Агенција за привредне регистре

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

вирусом, уведене мере су забрањивале јавно окупљање и кретање, као и чињеницу да услед затворених граница није било могуће организовање путовања у друге земље.

Треће, Нови Сад је добио кандидатуру *Европска престоница културе* која је требало да се уприличи током 2021. године, међутим из познатих разлога (COVID-19) све активности одложене су за 2022. годину. Решењем Министарства трговине, туризма и телекомуникација број 332-02-0561/2020-08 од 31.12.2020. године Нови Сад је туристичко место 1. категорије.

Обим и структура долазака туриста за Нови Сад за период 2017-2022. године

У посматраном периоду (2017-2022.) број долазака туриста био је у сталном порасту до 2020. године. Значајан пад забележен је 2020. години и страних и домаћих туриста. Број долазака се скоро удвостручио већ наредне године, док је у 2022. године град посетило 218.973 гостију.

Учешће у укупном броју долазака за посматрани период обележили су страни туристи са око 60% у односу на домаће туристе, осим 2020. године када су домаћи туристи имали нешто већи удео.

Статистички подаци преузети су са интернет портала Републичког завода за статистику јер централни информациони систем (еТуриста) бележи госте који се задржавају и дуже од 30 дана тако да немају категорију туристе и нису део туристичког промета.

Табела 9. Обим и структура долазака туриста за Нови Сад за период 2017-2022. године

Година	УКУПНО	Индекс ¹	Домаћи	Индекс ¹	Страни	Индекс ¹	Учешће у укупном броју долазака у %	
							Домаћи	Страни
2017.	195.054	111,8	75.011	110,6	120.043	112,5	38,5	61,5
2018.	214.321	109,9	75.837	101,1	138.484	115,4	35,4	64,6
2019.	221.848	103,5	78.761	103,9	143.087	103,3	35,5	64,5
2020 .	76.091	34,3	41.408	32,6	34.683	24,2	54,4	45,6
2021.	134.267	176,7	64.369	155,5	69.898	201,5	47,9	52,1
2022.	218.973	173,4	84.258	142,6	134.715	200,5	38,5	61,5

¹ индекс = у односу на претходну годину

Извор: Републички завод за статистику, Саопштење УТ-10 и ауторов прорачун

Табела 12. Остварен приход од боравишне таксе за период 2017-2022. године

Година	План	Приход	Ланчани индекс	Вредност БТ у РСД
2017.	29.600.000,00	33.768.000,00	0,0	130,00
2018.	32.500.000,00	43.537.000,00	128,9	130,00
2019.	50.000.000,00	51.524.091,00	118,3	130,00
2020.	20.000.000,00	21.788.310,00	42,3	130,00
2021.	28.000.000,00	35.676.733,00	163,7	130,00
2022.	50.000.000,00	56.509.156,00	158,4	130,00

Извор: Министарство финансија, Управа за трезор и ауторов прорачун

Средства (приход) од боравишне таксе се усмеравају за промотивне активности градског туризма. Знатно смањење прихода од боравишне таксе забележено је у 2020. години, а за 2022. годину оставрени приход био је већи него пре пандемије.

5.2 Организације туристичког сектора на нивоу туризма Града Новог Сада

У наредном делу биће приказан институционални оквир који обухвата организације туристичког сектора на нивоу туризма Новог Сада.

Јединице локалне самоуправе у складу са Законом о туризму и својим Статутом оснива туристичку организацију. Нови Сад има Туристичку организацију Града Новог Сада основану 2009. године. Организација рада, осим што је у складу са законима, дефинисана је и Статутом и Правилником о раду туристичке организације. Такође, сваке године се доноси Програм рада са финансијским планом и планом промотивних активности Града Новог Сада. Туристичка организација Града Новог Сада (ТОНС) има Управни и Надзорни одбор, као и један Туристичко информативни центар. ТОНС у складу са чланом 30. Закона о туризму, обавља послове промоције туризма као и послове одређене чланом 41. овог закона. Поменути послови се између осталог односе на координирање активности и сарадње између привредних и других субјеката у туризму који непосредно и посредно делују на унапређење развоја и промоцију туризма, на програме едукације и усавршавања вештина запослених у туризму и доношење годишњег програма рада и плана промотивних активности у складу са Стратегијским маркетинг планом, плановима и програмима ТОС-а.

Туристичка организација Града Новог Сада је индиректни корисник у надлежности Градске управе за привреду Града Новог Сада. Финансирање рада ТОНС-а је из буџета јединице локалне самоуправе и остварених прихода од боравишне таксе, као и других средстава у складу са законом.

Сарадња са туристичком привредом

Туристичка организација Града Новог Сада сарађује са другим субјектима туристичке привреде кроз следеће важне активности:

- Теренско истраживање Новог Сада са околином и реализација задатака са циљем прикупљања података и умрежавања туристичке привреде.
- Организовање стручних скупова за едукацију туристичке привреде.
- Повезивање представника туристичке привреде са иностраним агенцијама и туроператорима.
- Промоцију понуде туристичке привреде путем канала ТОНС-а.
- Учешће у организацији догађаја

Градска управа за привреду у оквирима својих надлежности обавља послове: старање о развоју и унапређењу угоститељства, занатства и трговине; припрема програме мера и активности ради унапређења садржаја туристичке понуде града и побољшања квалитета туристичких услуга; прикупља и обрађује податке и израђује планове, програме и пројекте развоја туризма на територији града; припрема програме мера и активности ради унапређења садржаја туристичке понуде Града и побољшања квалитета туристичких услуга; прописије програм, начин и услове полагања стручног испита за локалне туристичке водиче, води евиденцију локалних туристичких водича, одређује облик и садржину уверења и ознаке локалног туристичког водича, као и начин и услове издавања и рокове важења ознаке, издавање уверења о положеном стручном испиту и ознаке за локалног туристичког водича; врши надзор и прати спровођење годишњег програма рада Туристичке организације Града Новог Сада;

предлаже висину боравишне таксе, као и коришћења буџетских средстава прикупљених од боравишне таксе; категоризацију сеоског туристичког домаћинства и објеката у домаћој радиности (кућа, апартман и соба); води евиденције угоститеља и угоститељских објеката у Централном информационом систему у области угоститељства и туризма - е-Туриста; уређује радно време угоститељских, трговинских и занатских објеката.

5.3. Анализа кључних туристичких производа

Захваљујући свом географском положају туристичка понуда Новог Сада је разнолика, али опет оријентисана на неколико туристичких производа који буде интересовање како домаћих, тако и страних туриста. Кључне атракције Новог Сада са значајним развојним потенцијалом и атрактивношћу укључују:

- културно-историјске целине;
- музеје и галерије;
- природне ресурсе и

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Нема га у понуди организатора путовања као самосталне градске дестинације. Нажалост, не постоје подаци којима би се квантификовао значај овог производа.

Туристички производи Новог Сада нису јасно дефинисани, али постоји јасна визија о томе шта дестинација жели, а шта не жели да развија у наредном периоду. У домену развоја туристичких производа потребно је усмерење на оне производе са највећим потенцијалом привлачења туриста, а за које Нови Сад има адекватне ресурсе и инфраструктуру.

У табели 14. су дефинисани кључни туристички производи који имају приоритет у развоју са истакнутим недостацима и предлозима за превазилажење недостатака и развој производа, примарни тржишни сегмент (циљна група) и временским периодом-сезоном.

Табела 14. Кључни туристички производи

Туристички производ	Недостаци	Предлози за превазилажење недостатака и развој производа	Примарни тржишни сегмент	Временски период
Кратки градски одмор - са акцентом на обилазак културно-историјских атракција, вино и гастрономију	Недовољна умреженост актера на дестинацији - винарија, салаша, хотела, институција културе, туристичких атракција у циљу понуде садржајног боравка туриста. Нови Сад није у понуди ино. туроператера као самостална дестинација кратког градског одмора.	Боља сарадња различитих носиоца туристичке понуде у циљу креирања садржајне понуде боравка на дестинацији. Повезивање са ино. туроператерима у циљу понуде града као City break дестинације. Унапређење интерпретације туристичких атракција тако да одговоре на захтеве различитих циљних група.	Млади, млади парови без деце, породице са децом, групе пријатеља, сениори.	Целе године.
Кружне туре (туринг)	Доминантни домаћи посетиоци. Недовољна повезаност са атрактивним локацијама у околини града - Фрушка Гора, салаши итд.	Креирање и понуда тура за инострано тржиште - обласци Новог Сада и околине.	Млади, млади парови без деце, групе пријатеља, сениори.	Целе године.
МКСЕ (конференције,	Доминирају мањи	Привлачење већих	Пословни људи,	Ван главне

тврђава са Подграђем започиње обнову коју је чекала деценијама уназад, а „Гибралтар“ на Дунаву и барокни драгуљ Новог Сада полако остварује и визију „Монмартра“ на Дунаву.

Зона 2. Нови Сад XVIII века: Алмашки крај/Романтични дух града

Јединствене у Новом Саду, уске, кривудавае улице Алмашког краја одају утисак најсевернијег медитеранског града. Поносни на своје духовно, културно и индустријско наслеђе, стари Алмашани, као најстарији Новосађани, увек су ишли корак испред времена. У њиховом крају живела су највећа имена нашег романтизма, Јован Јовановић Змај и Лаза Костић, а песнички дух очувао се у називима улица најстаријег новосадског краја.

Баш овде се налазе највећа православна црква у Новом Саду, Академија уметности, радионице Српског народног позоришта и Архива Града Новог Сада, али и једна од најстаријих организација у Европи, Матица српска.

Раније покренуте иницијативе остварене су уз титулу Европске престонице културе – Алмашки крај и званично постаје драгоценост града и 2022. годину дочекује као заштићена културно-историјска целина, а два века стара фабрика за бојење свиле обновљена је као Културна станица Свилара. Са својим аутентичним димњаком, Свилара је данас оријентир и понос Новосађана.

Зона 3. XIX век: Центар града/Српска Атина

Центар града је и данас средиште културе Новог Сада, где се на сваком кораку срећу галерије, музеји, библиотеке и позоришта. Овде су се током 19. века окупљали највећи српски интелектуалци и уметници стварајући Српску Атину. Исту ону, која ће у 20. и 21. веку Новосађанима представити мајсторе писане речи: Тагору, Љосу, Памука и Хандкеа и музичке виртуозе Рубинштајна, Ојстраха, Луја Армстронга и Чета Бејкера.

Дочекујући титулу Европске престонице културе, обликован је и „Дочек“ – јединствена прослава две Нове године у Европи. Славећи интеркултуралност, Нови Сад обележава два рачунања времена, два календара и два писма кроз извођачку и визуелну уметност.

За само четири године „Дочек“ је програмом, продукцијом, али и уметничким квалитетом, позиционирао Српску Атину као будућу Европску престоницу културе. Зато су 13. јануар и 31. децембар 2022. године одабрани за термине свечаног отварања, односно затварања године титуле.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

са Подграђем / Барокни драгуљ града	
Анализа потенцијала и ресурса	
Карактеристике простора	<p>Зона се налази на десној обали Дунава, наспрам старог градског језгра Новог Сада. Обухвата комплекс барокне фортификације - Петроварадинску тврђаву са подграђем.</p> <p>Простор карактеришу моћно одбрамбени бедеми који обухватају и брдовити терен изнад Дунава, са атрактивним погледом на Нови Сад, и раван терен на ком је изграђена урбана целина – подграђе.</p>
Просторни обухват	Тврђава се налази у Петроварадину, наспрам Новог Сада и обухвата зону од око 30 ha (са подграђем) уз атрактивну обалу Дунава.
Зона у стратешким документима	<p>Ова зона је поменута у свим стратешким и урбанистичким документима и плановима.</p> <p>Оперативни документ је План детаљне регулације Петроварадинске тврђаве, у ком је дефинисана намена свих површина и начин решавања саобраћаја и друге инфраструктуре.</p>
Констатовано постојеће стање и проблеми	<p>Због своје величине и недостатка јасног облика управљања и планирања развоја, ова зона није искористила своје капацитете.</p> <p>Проблеми су: недостатак стратешких и оперативних планова и модела интегралног управљања зоном, дисконтинуални процеси обнове објеката и инфраструктуре, некоординисана културна и туристичка понуда, нерешен саобраћај и паркирање, небезбедне и неприступачне пешачке комуникације, недостатак туристичке сигнализације и друго.</p>
Просторне и функционалне карактеристике од значаја за развој туризма	<p>Најбољи физички положај – поглед на Нови Сад и Дунав са више коте.</p> <p>Историјски и архитектонски вредна група војних објеката, бедем и друго.</p> <p>Концентрација културних и угоститељских објеката.</p>
Развојна ограничења и мере заштите	Строги услови и мере заштите коришћења простора и објеката. Све интервенције захтевају сагласност надлежне установе заштите (ЗЗСКГНС).
Инструменти за планирање и реализацију активности на уређењу зоне	<p>Важећи план детаљне регулације омогућава обнову и реконструкцију објеката.</p> <p>Градски завод за заштиту споменика и Градских управа за имовину, инвестиције, комуналне делатности и друге су надлежни за реализацију активности у оквирима правних процедура.</p> <p>Туристичке активности координира ТОНС и други.</p>
Развој туристичке понуде	

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Искусвена зона		Центар града // Српска Атина
Анализа потенцијала и ресурса		
Карактеристике простора	Традиционално градско језгро, са бројним најважнијим споменицима културе и вредним архитектонским објектима и јавним просторима.	
Просторни обухват	Центар града од око 57 ha.	
Зона у стратешким документима	Зона је на приоритетној позицији у свим градским документима. Постоји важећи план детаљне регулације.	
Констатовано постојеће стање и проблеми	Објекти и простори су углавном обновљени. Проблем је у домену некоординисаног заузећа јавне површине, које ограничава јавна кретања и развој зоне.	
Просторне и функционалне карактеристике од значаја за развој туризма	Атрактивни јавни простори (главна улица и тргови), јавни објекти и бројне цркве су препознатљиви архитектонски симболи града.	
Развојна ограничења и мере заштите	Строги услови и мере заштите коришћења простора и објеката. Све интервенције захтевају сагласност надлежне установе заштите (ЗЗСКГНС).	
Инструменти за планирање и реализацију активности на уређењу зоне	Важећи планови детаљне регулације, Стратегија културног развоја (двогодишњи акциони планови) и Стратегија одрживог развоја. Контрола комуналног реда. Градски завод за заштиту споменика, Градске управе, посебно за инвестиције, ТОНС су надлежни за реализацију.	
Развој туристичке понуде		
Туристички производи	Разноврсне тематске туре.	

Искусвена зона		Велики Лиман // Нови погон стваралаштва
Анализа потенцијала и ресурса		
Карактеристике простора	Креативни дистрикт је у зони Кинеске четврти уз уређен дунавски кеј.	
Просторни обухват	Површина дистрикта са околином је 4 ha.	
Зона у стратешким документима	Важећи план детаљне регулације, ГУП Новог Сада до 2030.	
Констатовано постојеће стање и проблеми	Постојећи објекти и јавни простори су у процесу убрзане обнове. Изградња нових објеката није планирана за сад. Евидентан недостатак јасних механизма рада и надлежности у	

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Развојна ограничења и мере заштите	Не постоје посебна ограничења за рад и даљи развој концепта.
Инструменти за планирање и реализацију активности на уређењу зоне	Осим урбанистичких докумената, планирање садржаја је у домену пројекта Европска престоница културе и накнадне пост-продукције према двогодишњим акционим плановима развоја културе у Новом Саду.
Развој туристичке понуде	
Туристички производи	Културни туризам, фестивали, културни догађаји.

Искуствена зона	Јодна бања/ Спа и бизнис зона
Анализа потенцијала и ресурса	
Карактеристике простора	Зона обухвата комплекс Јодне бање са непосредном околином, Футошки парк, комплекс хотела Парк и Мастер центар Новосадског сајма.
Просторни обухват	Простор обухвата шири зону Футошког парка, површине око 15 ha.
Зона у стратешким документима	Зона је заштићена делом као природно добро (Футошки парк), а делом као културно добро (Јодна бања). Стратешки документи су ГУП Новог Сада до 2030, планови детаљне регулације за зону и друге.
Констатовано постојеће стање и проблеми	Парк је недавно хортикултурно и партерно уређен и осветљен. Јодна бања је само делимично у употреби и потребно је реконструисати дворишни део објекта који, уз реконструкцију, може да служи савременим наменама. Хотел Парк ће бити у процесу реконструкције од почетка 2023. године.
Просторне и функционалне карактеристике од значаја за развој туризма	Основна одлика простора је Футошки парк, хортикултурно уређен зелени простор са садржајима здравственог туризма (Јодна бања), угоститељства и конференцијског туризма (хотел Парк).
Развојна ограничења и мере заштите	Постоји ограничење изградње у зони парка (депаданс хотела), и одређена ограничења у доградњи хотела Парка (могућа је само реконструкција постојећих објеката).
Инструменти за планирање и реализацију активности на уређењу зоне	Зона је дефинисана урбанистичким плановима, према смерницама одлука о заштити природних и културних добара у одређеним деловима.
Развој туристичке понуде	

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Табела 17. Туристичко-угоститељски објекти према врсти и учешћу за Нови Сад за 2022. годину

Врста и категорија	Број објеката	Учешће у %	Број смештајних јединица	Број кревета	Број инд. лежаја
Хотели 5*	2	7,14	85	101	159
Хотели 4*	4	14,29	344	523	660
Хотели 3*	5	17,86	257	444	492
Туристичко насеље 4*	1	3,57	58	84	116
Гарни хотели 4*	7	25,00	211	295	412
Гарни хотели 3*	5	17,86	73	119	147
Гарни хотели 2*	3	10,71	55	81	88
Гарни хотели 1*	1	3,57	18	29	36
УКУПНО	28	100,00	1.101	1.676	2.110

Извор: eTurista

Табела 18. Туристичко-угоститељски објекти према врсти и учешћу у домаћој радиности за Нови Сад за 2022. годину

Врста смештаја	Број објеката	Учешће у %	Бр. смештајних јединица (бр. смештајних структура)	Број кревета	Број инд. лежаја
Куће 1*	3	0,42	9	13	16
Куће 2*	10	1,39	24	33	52
Куће 3*	7	0,97	19	24	36
Куће 4*	4	0,56	26	41	46
Апартман 1*	43	5,97	51	54	91
Апартман 2*	149	20,69	177	201	345
Апартман 3*	227	31,53	284	332	547
Апартман 4*	74	10,28	100	118	186
Собе 1*	6	0,83	6	14	15
Собе 2*	69	9,58	69	105	146
Собе 3*	31	4,31	31	45	67
Собе 4*	86	11,94	86	154	190
Сеоско туристичко домаћинство 1*	2	0,28	6	10	12
Сеоско туристичко домаћинство 2*	3	0,42	4	7	9

Кључни субјект који управља развојем туризма Новог Сада је Туристичка Организација Града Новог Сада, на чијем челу су надзорни одбор, испод ког су управни одбор и директор као најзначајнији органи управе. Два кључна одељења су Одељење за промоцију и развој туристичког производа и Одељење за финансијске и правне послове. У оквиру одељења за промоцију и развој туристичког производа запослена су и два аналитичара – аналитичар за развој и унапређење туристичког производа и аналитичар за промоцију туристичке понуде, као и организатор за развој и промоцију туристичког производа и реализатор активности на пројектима у туризму. У табели 20. приказане су позиције и број запослених у Туристичкој организацији Града Новог Сада.

Табела 20. Позиције и број запослених у Туристичкој организацији Града Новог Сада

Позиција	Број запослених
Директор	1
Помоћник директора за туризам	1
Помоћник директора за финансијске послове	1
Аналитичар за развој и унапређење туристичког производа	1
Аналитичар за промоцију туристичке понуде	1
Организатор за развој и промоцију туристичког производа	5
Реализатор активности на пројектима у туризму	1
Правно кадровски аналитичар	1
Дипломирани економиста за финансијско-рачуноводствене послове	1
УКУПНО:	13

Извор: Туристичка организација Града Новог Сада

Поред наведеног, у ТОНС-у ради 13 запослених на неодређено време.

Такође, у Туристичкој организацији Града Новог Сада не постоји кадар који се бави развојем конгресне делатности, који је од значаја за развој овог туристичког производа.

5.6 Активности на развоју туристичких производа

Активности на развоју туристичких производа подразумевају читав низ активности које ТОНС спроводи, а које доприносе креирању и одрживости туристичких производа на дестинацији.

У ове активности спадају: континуирано истраживање посетилаца Новог Сада (ради увида у основне мотиве, понашања, навике и карактеристике посетилаца – погледати Прилог на стр. 87), креирање итинерера и креирање услова за развој конкретних туристичких

- Подстицање уређења планинарских стаза;
- угоститељи (теренско истраживање, фотографисање и даља промоција).

Поред наведеног, важно је поменути да је у плану да се 2023. године заврши документација за Ботаничку башту у Новом Саду, за коју се верује да ће бити значајна туристичка атракција.

Такође, активности на развоју културног туризма подразумевају и догађаје и програме културних станица које су настале као легат пројекта Европске престонице културе – Нови Сад 2022.

6. SWOT АНАЛИЗА

SWOT (енгл. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats, односно снаге, слабости, шансе и претње) анализа представља планску методу стратешког управљања у сврху уочавања стратешких избора довођењем у везу четири аспекта евалуације:

- Снаге представљају оно на шта се, с обзиром на интерне карактеристике, може ослонити у остваривању успеха;
- Слабости су интерне карактеристике које су баријере остваривању циљева или правца развоја;
- Шансе су екстерни чиниоци који имају позитиван утицај на могућност брзог спровођења и атрактивност подухвата, али углавном имају ограничен утицај на сама стратешка опредељења;
- Претње представљају екстерне аспекте који се потенцијално могу ограничити или унети додатне ризике у планирање и реализацију.

SWOT анализа у овом документу представља комбинацију канцеларијског истраживања, анкетног истраживања, разговора са актерима на дестинацији, компаративне анализе узора и конкурената и као таква служи као основ за даље планирање.

Табела 21. SWOT анализа

СНАГЕ
Људски ресурси
1. Континуирано улагање у људске ресурсе, представнике јавног и приватног сектора.
2. Континуирана сарадња са НСЗ у вези унапређења вештина незапослених.
3. Постојање рецептивних агенција на дестинацији.
4. Постојање факултета за туризам и високе академске школе.
5. Квалитетан и стручан кадар запослен у туристичко-угоститељским објектима.

1. Саобраћајна инфраструктура не прати потребе развоја туризма.
2. Проблем недостатка паркинга за туристичке аутобусе.
3. Недовољно сређена Петроварадинска тврђава (прилази, осветљење итд.).

Туристички производи

1. Недовољно развијени препознатљива гастрономска понуда дестинације.
2. Недовољно активирана понуда руралног туризма.
3. Не постоји јединствена продајна понуда (УСП) производа и услуга.

Усклађеност са другим делатностима

1. Недовољна сарадња факултета за туризам са туристичком привредом.
2. Недовољно брза координација са другим делатностима од значаја за даљи развој дестинације (саобраћај, грађевинарство и сл.)

Маркетинг и дистрибуција

1. Недовољно јасан имиџ дестинације.
2. Недефинисан бренд идентитет дестинације.
3. Недовољно идентификован аутентични сувенири.

ШАНСЕ

Људски ресурси

1. Унапређен систем студијских путовања на дестинације узоре и конкуренте.
2. Интерпретација наслеђа по моделу „storytelling“, анимација у туризму, обука за туристичке водиче и сл.).
3. Проактивније учешће при аплицирању у пројектима које финансирају домаћи и страни фондови.

Инфраструктура и саобраћај

1. Увођење чешћих аутобуских линија према аеродрому Никола Тесла.
2. Паркинг за туристичке аутобусе.
3. Реализација мреже пешачких и бициклистичких комуникација, система јавног превоза путника и паркинг простора за посетиоце.
4. Модерно зонирање града према тематским областима.
5. Опредељење великих инвеститора за улагање у хотелски сектор.

Туристички производи

1. Експоненцијални раст туристичког промета на дестинацији (градски и културни туризам као његов сегмент).
2. Растућа тражња за градским туристичким дестинацијама у региону.
3. Развијен вински туризам у околини Фрушке горе који може бити комплементарни туристички производ дестинације.

7. АНАЛИЗА КЉУЧНИХ ТУРИСТИЧКИХ ТРЖИШТА ОД ЗНАЧАЈА ЗА РАЗВОЈ ТУРИЗМА И МАРКЕТИНГ АКТИВНОСТИ ГРАДА НОВОГ САДА

Туристичко тржиште Новог Сада је разнолико - од пословних туриста до индивидуалних посетилаца различитих категорија. У структури индивидуалних посетилаца све више доминирају млади и породице с децом, а све је већи и удео иностраних туриста.

Геосегменти

Геосегменти подразумевају најзначајније сегменте тржишта према географском критеријуму, односно земљама из којих долазе. Када је реч о географским сегментима, у Новом Саду су доминантни страни посетиоци, који чине око 60% укупне тражње, а доминирају посетиоци из Немачке, Француске, Русије, Шпаније и Велике Британије. У већој мери заступљени су и туристи из Турске, Кине, Холандије као и региона - пре свега из Хрватске и Словеније. У табели 22. се налазе топ 10 земаља из којих долазе туристи у Нови Сад, а према подацима о посетама инфо центру. Поређења ради узета је година пре Ковида-19 – 2019. година и 2022. година.

Док је структура топ 10 земаља врло слична у последњих пар година, приметан је и пораст броја туриста из Кине, Италије и Холандије. Број туриста из Индије се пак у периоду после ковида знатно смањило.

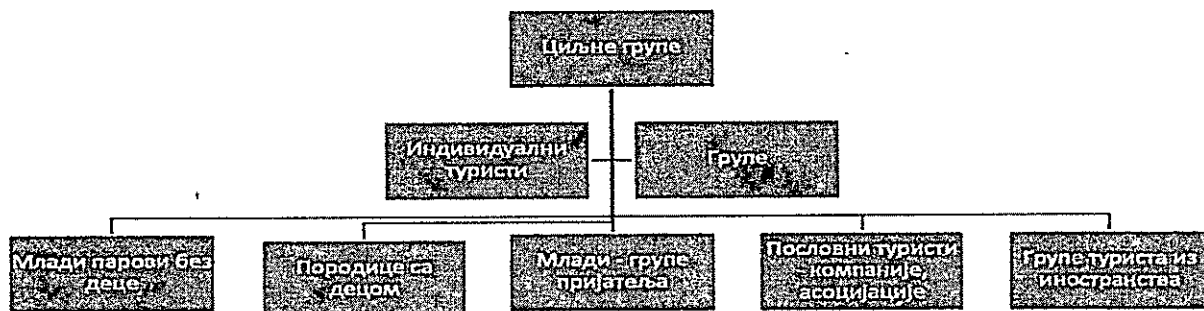
Табела 22. Топ 10 земаља из којих туристи долазе према подацима о посети инфо центра (2019. и 2022. година)

Ранг 2019. година	Држава	Број посета инфо центру	Ранг 2022. година	Држава	Број посета инфо центру
1	Немачка	787	1	Немачка	568
2	Русија	513	2	Француска	389
3	Француска	311	3	Русија	323
4	Велика Британија	242	4	Кина	307
5	Турска	239	5	Шпанија	241
6	Индија	187	6	Велика Британија	241
7	Шпанија	185	7	Турска	214
8	Словенија	146	8	Италија	192
9	САД	132	9	Холандија	184
10	Хрватска	129	10	Хрватска	168

Извор: Туристичка организација Града Новог Сада

Табела 23. Кључни тржишни сегменти Новог Сада

Тржишни сегмент	Опис
Млади парови без деце	DINKS – (dual income no kids). Парови углавном млађи од 35 година. Изнад просечног дохотка, односно са дуплим буџетом за путовања.
Породице са децом	Породице које желе квалитетно провести време заједно бавећи се активностима као што су шетња, бициклизам, купање и истраживање. Од просечног до високог образовања и просечног дохотка.
Групе пријатеља - углавном Генерације Y и Z	Генерације Y (миленијалци или рођени између раних 80-их и 90-их) и Z (рођени између краја 90-тих и 2010.) су спонтане, уживају у сваком тренутку на дестинацији и увек су у потрази за новим изазовима. У великој мери користе друштвене медије за резервације и током самог путовања. Обично путују у групама и желе активан одмор.
Сениори	Људи старости преко 65 година. Углавном учествују у кружним, турама, речним крстарењима. Нагласак на туристима из Западне Европе, САД-а.
Пословни туристи	Високи приходи, високо образовани појединци. Путују углавном да би присуствовали великом догађају или састанку које организује асоцијација или корпорација. Када су на дестинацији, троше изнад просека, и често свој боравак продуже из туристичких разлога. Компанија или асоцијација често прави резервацију у њихово име.

Шема 2. Циљне групе – тржишни сегменти Новог Сада

2. **Сајмови у земљи** – ТОНС планира учешће у сарадњи са Туристичком организацијом Србије, Туристичком организацијом Војводине, као и самостално.
3. **Промотивни наступи** – ТОНС промовише туристичку понуду Града Новог Сада на промотивним наступима у земљи и иностранству самостално и у сарадњи са Туристичким организацијама Србије, Војводине, Београда као и другим организацијама и удружењима са којима ТОНС има сарадњу.

Штампани промотивни материјал

Штампани промотивни материјал ТОНС-а обухвата: брошуре, публикације, водиче, туристичке мапе, памфлете, промотивне флајере, фолије за брендирање и други штампани промотивни материјал.

ТОНС откупљује промотивни материјал (књиге, брошуре и водиче) за потребе промоције Града Новог Сада.

Дистрибуција промотивног штампаног материјала одвија се:

- преко инфо центара ТОНС-а и ТОС-а;
- на сајмовима, специјализованим манифестацијама;
- директним слањем материјала на адресе у земљи, заинтересованим организацијама;
- преко дипломатско-конзуларних представништава Србије у иностранству;
- на захтев државних органа и других заинтересованих организација и институција, за потребе међународних скупова и приликом посета страних делегација, туроператора, агенција, новинара и других пословних партнера;
- на захтев представника туристичке привреде Новог Сада.

Студијске посете организатора путовања, новинара и блогера

ТОНС организује студијске посете Новом Саду за групе организатора путовања и новинара / блогера / инфлуенсера.

У циљу позиционирања Новог Сада као туристичке дестинације и промоције туристичке понуде града, креирања тражње за туристичким производом Новог Сада и уласка туристичког производа града у програме страних и домаћих организатора путовања, ТОНС организује студијска путовања за представнике организатора путовања из земље и иностранства самостално и у сарадњи са Туристичким организацијама Србије, Београда и Војводине као и заинтересованим авио компанијама и туристичким агенцијама.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

- олакшавају и омогућавају двосмерну комуникацију са потенцијалним посетиоцима, корисницима;
- пружа могућност једноставног и детаљног мерења резултата и анализирања понашања посетилаца што омогућава да маркетинг кампања буде максимално фокусирана и донесе оптималне резултате;
- економичније је и исплативије него оглашавање путем класичних медија.

У наставку ће бити описане активности ТОНС-а у вези са дигиталним алатима маркетинга.

Дигитално оглашавање

- Оглашавање на интернет претраживачима Google и Youtube укључује дисплеј оглашавање и видео оглашавање. Дисплеј оглашавање подразумева пласирање мултимедијалних огласа (банера) на интернет сајтовима који су део оглашивачке мреже интернет претраживача. Видео оглашавање подразумева пласирање видео огласа на платформи за видео садржај (Youtube).
- Оглашавање на интернет порталима и другим дигиталним платформама у земљи и иностранству у смислу закупа простора за огласне поруке и пласирања промотивних чланака и видео садржаја о туристичкој понуди Новог Сада.
- Оглашавање на друштвеним мрежама („Facebook“, „Instagram“). Плаћени огласи, промовисање објава налога ТОНС-а на друштвеним мрежама у циљу повећања видљивости садржаја којим се промовише Нови Сад и повећања броја пратилаца ТОНС-ових налога. Редовно креирање, ажурирање и дистрибуција нових садржаја (текстуалних и видео), на профилима ТОНС-а.

Сајт Туристичке организације града Новог Сада

- Унапређивање функционалности, надоградња и увођење нових сервиса на интернет презентацији ТОНС-а;
- Редовно креирање, ажурирање и дистрибуција нових садржаја (текстуалних и видео), на страницама ТОНС-а;
- Одржавање, хостинг подршка, администрација (неопходне измене) сајта ТОНС-а (све језичке варијанте).

У поређењу са осталим градским дестинацијама у Србији, може се рећи да позиционираност дестинације Нови Сад на интернету релативно добра, захваљујући званичном сајту, налозима на друштвеним мрежама Facebook и Instagram и YouTube каналу, с тим што се сваки од наведених канала може додатно унапредити.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

3. Развој туристичких производа на дестинацији и пратеће инфраструктуре
4. Подршка развоју предузетништва

Посебан циљ 2:

Унапређење видљивости и позиције дестинације на тржишту

Појединачни циљеви:

1. Унапређење маркетинг активности дестинације
2. Дефинисање и унапређење брэнда туристичке дестинације

Посебан циљ 3:

Подизање капацитета људских ресурса у туризму

Појединачни циљеви:

1. Унапређење вештина и знања запослених у туризму
2. Унапређење система едукација људских ресурса у туризму

Општи циљ подизања конкурентности Новог Сада као туристичке дестинације пратиће се путем неколико квантитативних и квалитативних индикатора.

Кључни квантитативни индикатори:

- Раст броја туристичких долазака за 15%
- Раст броја остварених ноћења за 20%
- Повећање просечне дужине боравка

Кључни квалитативни индикатори:

- **Унапређење маркетинг активности у односу циљне сегменте;**
- Успостављен система **јасног туристичког зонарања**, а у складу с препорукама овог документа;
- **Континуирана едукација** и усавршавање људских ресурса у складу са светским трендовима;
- **Јасно дефинисан брэнда туристичке дестинације** и с тим у вези унапредити и све елементе тржишног наступа;

На основу предвиђеног раста броја долазака и ноћења туриста, а узимајући у обзир кретања туристичког промета у 2022. Године, урађене су пројекције раста броја туриста и ноћења - Табеле 24. и 25.

У табели 24. приказане су пројекције раста броја туриста са кумулативном стопом од 15%, закључно са 2025. годином.

Табела 26. Плански контекст

Елементи планског контекста	Опис
Локација	Смештен на обали Дунава, бициклистичка стаза Еуровело 6; Међународни аутопут Е-75, воз Београд – Будимпешта (завршетак брзе пруге отвара нове могућности)
Имици	Имици „Српске Атине“ који је оживљен титулом Европске престонице културе. Нови Сад град културе.
Културно-историјско наслеђе	Богато културно-историјско наслеђе од 17. века па до данас. Градитељско наслеђе кроз векове од Петроварадинске тврђаве до модерних Лимана.
Растући сектор креативних индустрија	Креативни сектор, уметнички сектор, индустрија гејминга, иновације као основа за даљи развој
Снажна база универзитета	Факултета у оквиру УНС, научни центри, лабораторије, институти.
Наслеђе Европске престонице културе и Омладинске престонице културе	Велики легат ОПК и ЕПК које остављају граду мрежу културних станица, кинеска четврт – креативни дистрикт итд.

Табела 27. Главна упоришта

Елементи главних упоришта	Опис
Одржива „паметна“ градска дестинација	Дестинација која тежи да буде одржива, уз осавремењавање свог садржаја и туристичке понуде применом паметних технологија
Туристички производи	Туристички производи који осликавају паметну дестинацију и то комбинација кратког градског одмора са нагласком на културно-историјско наслеђе, вино и гастрономију. Производе прате планске одреднице ка улагањима у инфраструктуру.
Дестинацијско управљање	Механизам сарадње јавног, приватног и цивилног сектора у светлу раста дестинације. Осавремењавање функционисања Туристичке организације Града Новог Сада

Како би био конкурентан у великој међународној, а пре свега регионалној конкуренцији, Нови Сад мора да се издвоји као аутентична, атрактивна *city break* дестинација.

Визија

Из свега наведеног произилази да Нови Сад тежи да постане:

Препознатљива дестинација мултикултуралности, креативности и иновација са гастрономским укусима, културним и историјским наслеђем представљеним кроз атрактивну понуду туристичких производа и услуга који се чине једном од најпожељнијих места за посету у региону Централне Европе.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

План садржи све инвестиције, тј. капиталне пројекте (мале, средње и велике вредности) које се финансирају из буџета Града Новог Сада, односно финансирање се врши кроз реализацију програмских активности. Капитални пројекти и капитални расходи су у сагласности су са Уредбом о управљању капиталним пројектима²⁴, а исказани су према прегледу носилаца пројеката, који одговара организационој структури расхода и издатака у Одлуци о буџету Града Новог Сада, према областима улагања, према прописаној функционалној класификацији расхода и издатака, прописаној програмској класификацији, као и према виду финансирања из средстава буџета, роковима реализације и трајању пројекта.

Такође, у тачки 2. Плана издвојени су пројекти средње вредности „Европска престоница културе“, „Спорсткни комплекс у Футогу“ и „Набавка 10 електричних аутобуса и инфраструктура за пуњење аутобуса“ који су у фази имплементације.

Капитални пројекат велике вредности је „Изградња пешачког моста и обнова објеката Петровардинске тврђаве са “Подграђем“ чији је носилац Градска управа за грађевинско земљиште и инвестиције, док се имплементација планира са Градском управом за културу.

Према тренутно важећем Плану укупан износ свих инвестиција у Граду Новом Саду износи близу 14 милијарди динара и саставни је део финансијских планова директних буџетских корисника. Део инвестиционих пројеката Плана који су повезани са туризмом приказан је у табели 28.

²⁴Службени гласник РС, број 51/19, Београд

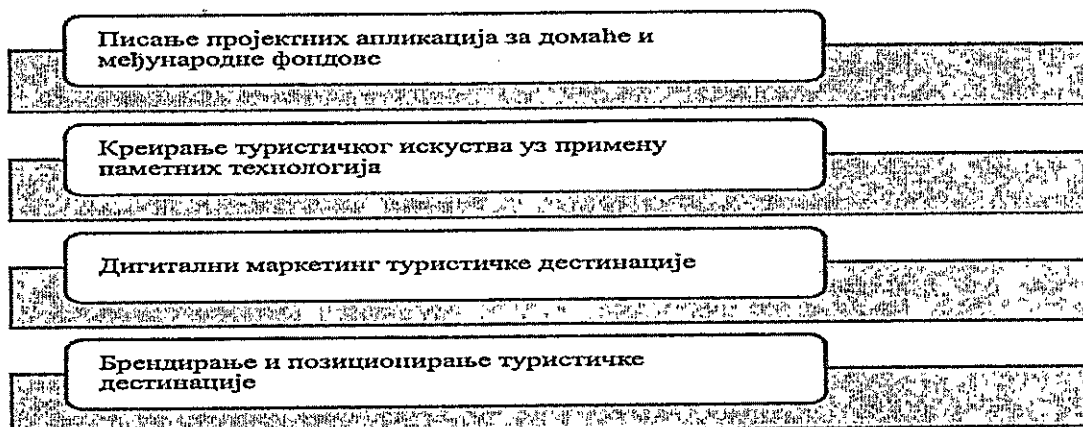
Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

							тенис, мали фудбал и др.
3.	ГУ за грађевинско земљиште и инвестиције	Спортски комплекс у Футогу.	решени	2021-2023	1.759.459.825,60	ГНС	Садржаји спортском комплекса су: затворени олимпијски базен 50x25 м и мали (дечији) базен 25x7 м, отворени спортски терени (два кошаркашка и дватениска терена), дечија игралишта и теретана на отвореном, пратећа инфраструктура неопходна за функционисање објекта, пешачке стазе, паркинзи за аутомобиле и аутобусе, јавно осветљење, трафо и др.
4.	ГУ за грађевинско земљиште и инвестиције	Изградња бициклическе стазе Нови Сад-Руменка мимо одвајања моторизованог саобраћаја	решени	2022-2024	213.830.000,00	ГНС	Развој цикло туризма
5.	ГУ за грађевинско земљиште и инвестиције	Изградња бициклическе стазе Нови Сад-Бегеч од Улице Симе Матавуља (НС) до Дунавске улице (Футог) L=10.573 м	решени	2022-2023	173.327.000,00	ГНС/АПВ	Развој цикло туризма
6.	ГУ за грађевинско земљиште и инвестиције	Изградња декоративног осветљења од јавног значаја на територији Града Новог Сада	решени	2022-2023	58.080.000,00	ГНС/АПВ	
7.	ГУ за грађевинско земљиште и инвестиције	Европска престоница културе	започет	(2018-2023) 2022-2023	(1.132.235.666,26) 422.816.200,00	ГНС	Развој културе и информисања
8.	ГУ за саобраћај и путеве	Набавка 10 електричних	започет	2021-	950.400.000,00	ГНС	Економичност градског

Подизање капацитета људских ресурса у туризму

Подизање капацитета људских ресурса у туризму подразумева организацију и провођење едукације за пружаоце туристичко-угоститељских услуга на локалном нивоу, с основним циљем унапређења квалитета пружених услуга и повећања одрживости локалних бизниса и целокупног туристичког и угоститељског сектора на локалном нивоу.

Едукације треба да буду усмерене на следеће четирикључне области:

Шема 3. Основне области едукације људских ресурса

Едукације треба што више организовати на практичним обукама где ће запослени у туризму моћи да стекну практичне вештине које ће бити примењиве на њиховом радном месту. Предложене теме едукација засноване су на идентификованим потребама током консултативних састанака са актерима. Међутим, неопходно је истраживање потреба тржишта - односно истраживање потреба за одређеним вештинама и знањима код запослених у туризму.

На основу добијених резултата, треба организовати тематске радионице са запосленима у туризму и хотелијерству. Теоријски део едукација требао би бити поткрепљен упознавањем са примерима добре праксе на терену и посећивању успешних организација у туризму, које се могу сматрати узорима.

Ову активност може иницирати и организовати Туристичка организација Града Новог Сада за све учеснике едукација на дестинацији.

Такође, редовне едукације свих оних који се баве управљањем дестинације Нови Сад, а уз стално упознавање с примерима успешних модела управљања дестинацијама, требало би организовати на годишњем нивоу.

Табела 30. Подржавајуће маркетинг активности

ПОДРЖАВАЈУЋЕ АКТИВНОСТИ
<p>Унапређење сарадње ТОБ-а и ТО Нови Сад Ово подразумева пре свега сарадњу у домену заједничких елемената city break понуде за иностране посетиоце</p>
<p>Унапређење сарадње ТО Нови Сад са ТОС-ом Ово се пре свега односи на сарадњу у домену веће заступљености Новог Сада као атрактивне city break дестинације у промотивним активностима ТОС-а</p>
<p>Сарадња с туристичком привредом у домену маркетинга Маркетинг активности морају бити усаглашене и мора постојати консензус који партнер преузима одређене активности у домену промоције. Важно је да, једном кад буде дефинисан туристички бренд града и приоритети у маркетингу, они буду обухваћени и примењени од свих релевантних актера туристичке привреде Града Новог Сада.</p>
<p>Подизање нивоа знања и вештина запослених у ЛТО и туристичкој привреди Ово се посебно односи на едукацију у домену дестинацијског маркетинга и менаџмента, с посебним акцентом на дигитални маркетинг и креирање и комуницирање бренда.</p>

Табела 31. Маркетиншка инфраструктура

МАРКЕТИНШКА ИНФРАСТРУКТУРА
<p>Унапређивање интернет наступа са аспекта добро организованих кампања на друштвеним мрежама и путем Google у Youtube огласа, усмерених ка дефинисаним циљним сегментима</p>
<p>Креирање интернет капања на друштвеној мрежи TikTok уз планирани наступ оглашавања</p>
<p>SEO оптимизација веб сајта novisad.travel</p>

Табела 32. Промоција и брендирање

ПРОМОЦИЈА И БРЕНДИРАЊЕ
<p>Дефинисање и комуницирање јединственог бренд идентитета дестинације Ово подразумева дефинисање јединственог бренда и вредности дестинације, визуала, слогана и сличних елемената, унифицирање њихове комуникације на нивоу свих кључних актера на дестинацији и договорена комуникација на нивоу платформе сарадње са приватним сектором.</p>
<p>Организовање студијских посета за иностране организаторе путовања у циљу промоције Новог Сада као дестинације кратких градских одмора Ова активност подразумева континуирану сарадњу са ТОС-ом.</p>
<p>Повећање заступљености дигиталних алата у промоцији дестинације</p>
<p>Креирање стратегије оглашавања на друштвеним мрежама – што подразумева јасно таргетирање циљних група, али и већи акценат на промоцији саме дестинације и појединачних туристичких производа уз пажљиво одабран материјал и фотографије.</p>
<p>Користити P2P (Peer-to-peer) платформе које повезују становништво с посетиоцима и катализатор су за иновације и стицање искустава с дестинацијом и њеном понудом. Неке од најпопуларнијих P2P платформи у туризму су: Airbnb, Couchsurfing, Uber...</p>

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

<ul style="list-style-type: none"> Истражити суштину брэнда Новог Сада и дефинисати шта је њена јединствена продајна и јединствена емоционална понуда; Креирати кампању промовисања брэнда Новог Сада ослањајући се на неколико кључних предлога и водећих искустава; Континуирано брендирање са истим визуалима и обележјима; Инситирати на партнерској кампањи са приватним сектором и ТОС-ом; Успоставити партнерске кампање са организаторима путовања и туристичким агенцијама на тржишту, које носе исте поруке и јачају брэнд; Подржати кампању путем ПР-а, блогера и инфлуенсера. 	
Одговорни	
<ul style="list-style-type: none"> Туристичка организација Града Новог Сада 	
Време имплементације	Ниво приоритета
2023-2024.	Висок

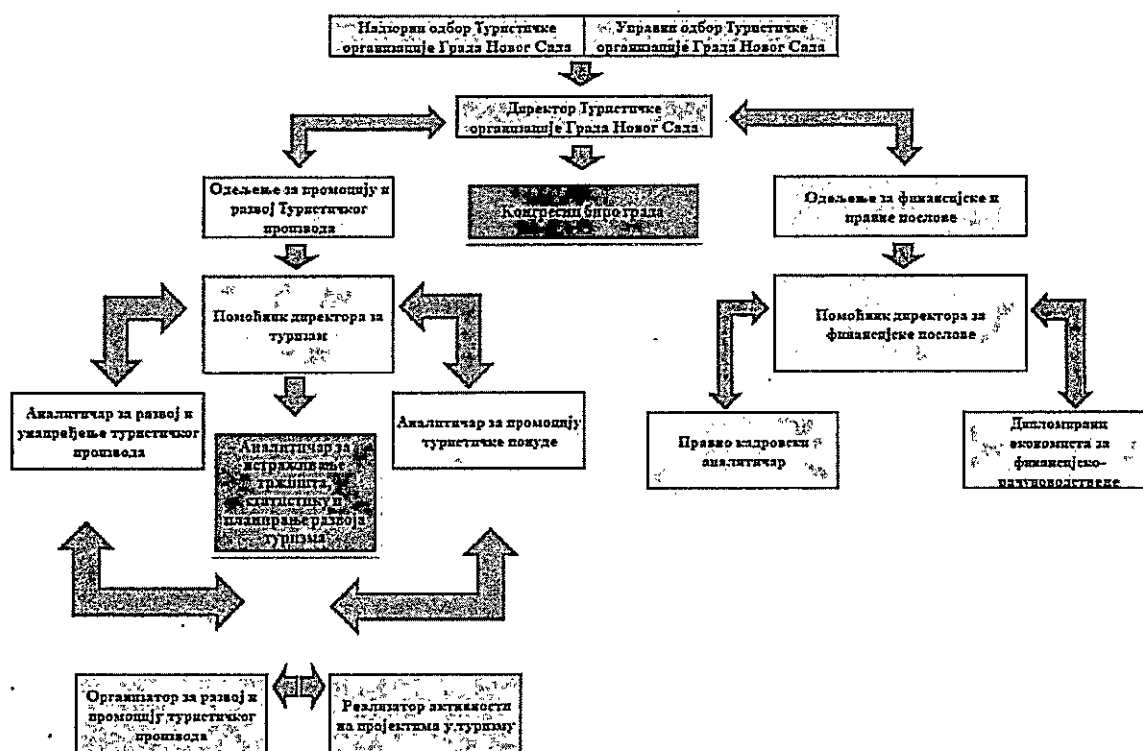
В. Сарадња са медијима, ПР, блогерима и инфлуенсерима

Резултат	
Шири домет брэнда Града Новог Сада и позитивна слика дестинације на свим приоритетним тржиштима.	
Стратегије	
<ul style="list-style-type: none"> Изградити наратив у медијима на основу јасно дефинисаног брэнда и туристичког производа Новог Сада; Радити преко медијских канала, блогера и инфлуенсера који су постигли висок одзив своје циљне групе и високу релевантност за циљну групу Новог Сада; Ангажовање и промовисање познатих личности у промоцији града. 	
Кључне активности:	
<ul style="list-style-type: none"> Израдити годишњи ПР план у сарадњи са ТОС-ом и туристичком привредом, а посебно кључним актерима развоја туризма града; Идентификовати главне објаве за новине као што су догађаји, теме, нови производи и искуства итд.; Изабрати релевантне инфлуенсере и познате личност који ће подржати брэнд кампању Новог Сада; Радити са ТОС-ом на годишњем програму студијских посета. 	
Одговорни	
<ul style="list-style-type: none"> Водећа: Туристичка организација Града Новог Сада 	
Време	Ниво приоритета
2023-2025.	Средњи

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

С друге стране, с обзиром да истраживања посетилаца и анализе статистичких података за туризам Новог Сада тренутно ради екстерно ангажована компанија, предлог овог документа је да се оформи одељење које ће се бавити аналитиком, статистиком, анализом и планирањем. То подразумева ангажовање једне или две особе, које ће се бавити истраживањима, анализом статистичких података као и пројекцијама и планирањем развоја туризма града.

Предлог модификације организационе шеме ТОНС-адат је на шеми 4.

Шема 4. Предлог модификације организационе структуре Туристичке организације Града Новог Сада (измене означене тамно плавом бојом)

Поред ТОНС-а, на нивоу локалне самоуправе послују различити субјекти (кључни актери) од значаја за развој туризма града. То се односи на велики број организација, институција и других актера јавног и приватног сектора од значаја за развој туристичке делатности. У наредном тексту ће бити поменути најзначајнији кључни актери, с нагласком на најактивније у развоју туризма.

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

<p>Омладински савез удружења „OPENS“</p>	<p>Задатак је да заједно са својим партнерима кроз низ активности јача капаците младих људи. Нови Сад је титулу Омладинске престонице Европе добио на основу програма који је током три године обухватио преко пола милиона младих људи у читавој Европи. ОПЕНС програм осмишљен је тако да млади буду ти који се питају, иницијатори позитивних промена и пионери креативне индустрије. Одговарањем на потребе младих унапређује се квалитет њиховог живота и учешћа у друштвено-политичким процесима.</p>
<p>Фондација „EXIT“</p>	<p>EXIT фондација је део тима EXIT фестивала који се бави друштвеним активизмом. EXIT је музички фестивал који је настао као последица друштвеног активизма младих. Користећи снагу брэнда EXIT, мисија EXIT фондације је да позиционира себе као лидера у мобилисању јавног мишљења и доносиоца одлука у области развоја младих и промоције мира, креативних индустрија, заштите животне средине и брэндирања дестинација.</p>
<p>Музеји и галерије</p>	<p>Важне културне институције које се налазе у граду: Музеј Војводине; Музеј Града Новог Сада; Музеј присаједињења 1918; Музеј савремене уметности Војводине; Галерија Матице српске; Галерија ликовне уметности Поклон-збирка Рајка Мамузића; Спомен-збирка Павла Бељанског и многе друге.</p>
<p>Туристичке агенције</p>	<p>У Новом Саду има емитивних, али и рецептивних туристичких агенција које су веома важне за туристички сектор града.</p>
<p>Хотелијери</p>	<p>Нови Сад је имао на крају 2022. године укупно 28 хотела свих категорија, који задовољавају различите захтеве туриста. Највећи број хотела смештен је у самом центру града, док се остали налазе у непосредној близини центра са којим су добро повезани. Поред богате хотелске понуде, Нови Сад се може похвалити и другим видовима смештајних објеката као што су бројни хостели, аутентични салаши и остали смештај у домаћој радиности и сеоском туристичком домаћинству.</p>
<p>Ресторатери</p>	<p>Бројни ресторани, барови и кафеи представљају значајну туристичку понуду града. Нови Сад је познат и по околним салашима у којима је могуће пробати локалну храну карактеристичну за овај део Србије.</p>
<p>Организатори манифестација</p>	<p>Организатори манифестација су углавном представници цивилног друштва. Карактер манифестација огледа се у различитости националних, верских, тј. општих друштвених прилика у граду – гастрономија, музика, рукотворине, култура, дечије песме и игра, иновативне технологије и друго.</p>

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Табела 34. Акциони план имплементације Програма развоја туризма Града Новог Сада за период од 2023. до 2025. године

Општи циљ Подизање конкурентности Новог Сада као градске туристичке дестинације						
Посебан циљ Унапређење квалитета туристичке понуде Града Новог Сада						
Појединачни циљ	Мера	Активност/Пројекат	Одговорне институције	Време реализације/ крајњи рок	Индикатор	Извори финансирања
I. Унапређење опште и туристичке инфраструктуре	1.1. Унапређење пешачке и бициклистичке инфраструктуре	Изградња пешачко-бициклистичког моста преко Дунава	Градска управа	До 2025. године	Изграђен пешачко-бициклистички мост	Буџет Града Новог Сада
		Изградња бициклистичке стазе Нови Сад-Руменка мимо одвајања моторизованог саобраћаја	Градска управа	До 2025. године	Изграђена бициклистичка стаза	Буџет Града Новог Сада
		Изградња бициклистичке стазе Нови Сад-Бегеч од Улице Симе Матавуља (НС) до Дунавске улице (Футог)	Градска управа	До 2025. године	Изграђена бициклистичка стаза	Буџет Града Новог Сада
	1.2. Унапређење јавног саобраћаја	Набавка електричних аутобуса и инфраструктура за пуњење аутобуса	Градска управа	До 2025. године	Набављено мин. 10 електричних аутобуса и пратеће инфраструктуре за пуњење	Буџет Града Новог Сада

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

праћеће инфраструктуре		гастрономску понуду и традиционалне производе дестинације;			производ дестинације	
		Повезивање са околним винаријама на Фрушкој гори и креирање додатне вредности у делу понуде;	Градска управа	Започето 2022. години наставак у 2023. години	Укључити бар 5 нових винарија у понуду	Буџет Града Новог Сада
	3.2. Унапређење конгресног туризма	Развој конгресног бироа Новог Сада у оквиру ТОНС-а	ТО Нови Сад	2023-2025. године	Основањ конгресни биро града Новог Сада	Буџет Града Новог Сада
	3.3. Унапређење туризма специјалних интереса	Интензивирање развоја туризма специјалних интереса – пешачење, бициклизам уз развој пратеће инфраструктуре;	ТО Нови Сад	2023-2025. године	Понуда активности бициклизма и пешачења као део туристичке понуде града и околине	Буџет Града Новог Сада
	3.4. Унапређење искуства и доживљаја у културном туризму	Развој нових туристичких производа заснованих на културно-историјском наслеђу	ТО Нови Сад	2023-2025. године		Буџет Града Новог Сада
	Унапређење интерпретације наслеђа применом савремених технологија	ТО Нови Сад	2023-2025. године			
4. Подршка развоју предузетништва	4.1. Креирање програма подршке младим предузетницима у развоју и	Доношење одлуке о расписивању позива за субвенције за покретање бизниса који доприноси	Градска управа	континуирано	Додељене субвенције за подршку младим предузетницима	Буџет Града Новог Сада

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

	туристичке привреде				потребама	
		Креирање и континуирано спровођење едукација базираних на актуелним потребама (писање пројеката, маркетинг, брендирање, развој производа)	Градска управа	континуирано	Спроведене едукације	Буџет Града Новог Сада
8. Унапређење система едукација људских ресурса у туризму	8.1. Успостављање система неформалног образовања кадрова у индустрији туризма кроз сарадњу факултета, јавног и приватног сектора;	Потписивање уговора о сарадњи између јавног и приватног сектора о спровођењу едукација и развоју вештина	Градска управа, туристичка привреда	2023–2025. године	Уговори о сарадњи са привредом	Буџет Града Новог Сада

13. ПОПИС ТАБЕЛА, ШЕМА, ГРАФИКОНА И СКРАЋЕНИЦА

Листа табела

- Табела 1. Преглед планске и стратешке документације
- Табела 2. Културне и историјске туристичке атракције
- Табела 3. Природне туристичке атракције
- Табела 4. Обим и динамика запослених и зарада у Новом Саду од 2017-2021. године
- Табела 5. Обим запослених по најчешћим делатностима у Новом Саду од 2017-2021. године
- Табела 6. Обим и динамика инвестиција у основна средства за поједине делатности у Новом Саду од 2017-2021. године (у хиљадама динара)
- Табела 7. Основни подаци о сектору туризма и угоститељства у Новом Саду од 2017-2021. године
- Табела 8. Пословни приход према делатностима у сектору туризма и угоститељства у Новом Саду за 2020. годину (хиљада РСД)
- Табела 9. Обим и структура долазака туриста за Нови Сад за период 2017-2022. године
- Табела 10. Обим и структура ноћења туриста за Нови Сад за период 2017-2022. године
- Табела 11. Просечна дужина боравка у Новом Саду за период 2017-2022. године
- Табела 12. Остварен приход од боравишне таксе за период 2017-2022. године
- Табела 13. Кратак опис туристичких производа
- Табела 14. Кључни туристички производи
- Табела 15. Опис и анализа искуствених зона
- Табела 16. Туристичко-угоститељски објекти за смештај у Новом Саду у 2022. години
- Табела 17. Туристичко-угоститељски објекти према врсти и учешћу за Нови Сад у 2022. години
- Табела 18. Туристичко-угоститељски објекти према врсти и учешћу у домаћој радиности за Нови Сад у 2022. години
- Табела 19. Некатегорисани туристичко-угоститељски објекти за Нови Сад у 2022. години
- Табела 20. Позиције и број запослених у Туристичкој организацији Града Новог Сада
- Табела 21. SWOT анализа
- Табела 22. Топ 10 земаља из којих туристи долазе према подацима о посети инфо центра (2019. и 2022. година)
- Табела 23. Кључни тржишни сегменти Новог Сада
- Табела 24. Пројекције раста броја долазака страних и домаћих туриста до 2025. године
- Табела 25. Пројекције раста броја ноћења страних и домаћих туриста до 2025. године
- Табела 26. Плански контекст
- Табела 27. Главна упоришта
- Табела 28. Део Плана јавних инвестиција Града Новог Сада од 2022-2024. године
- Табела 29. Активности у оквиру плана развоја људских ресурса
- Табела 30. Подржавајуће маркетинг активности
- Табела 31. Маркетиншка инфраструктура
- Табела 32. Промоција и брендирање
- Табела 33. Опис кључних актера

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

НОБ - Народноослободилачка борба
НБС – Народна Банка Србије
НП – Национални парк
НСЗ – Национална служба за запошљавање
НС – Нови Сад
ОПЕНС – Омладински савез удружења „Нови Сад омладинска престоница Европе“
ОПК – Омладинска престоница културе
ПППН - Просторни план подручја посебне намене
ПР – енг. public relations – Односи са јавношћу
РС – Република Србија
РТО – Регионална туристичка организација
Сл. – Службени
САД – Сједињене Америчке Државе
СРП – Специјални резерват природе
СП – Споменик природе
стр. - Страна
ТО – Туристичка организација
ТОС – Туристичка организација Србије
ТОВ – Туристичка организација Војводине
ТОНС – Туристичка организација Града Новог Сада
ТОБ – Туристичка организација Београда
тј. – То јест
Тзв. – Такозвани
УСП – енг. Unique selling point - Јединствена продајна понуда
УНС – Универзитет у Новом Саду
DINKS - енг. dual income no kids - Двоструки приход, без деце
F2F – енг. Face to Face - Лицем у лице
ICCA – енг. International Congress and Convention Association - Међународна конгресна асоцијација
MICE - енг. Meetings, incentives, conferences and exhibitions- Састанци, подстицајна путовања, конференције и догађаји
SWOT - енг. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats – Снаге, Слабости, Шансе и Претње
UNESCO – енг. United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization - Организација Уједињених нација за образовање, науку и културу

15. ПРИЛОГ 1 - ИСТРАЖИВАЊЕ ПОСЕТИЛАЦА ГРАДА НОВОГ САДА

Туристичка организација Града Новог Сада континуирано спроводи истраживања иностраних и домаћих туриста који посећују Нови Сад. Истраживањем тржишта обухваћени су и туристи (они који остварују ноћење на територији Новог Сада), као и излетници који се у граду задржавају мање од 24h.

Истраживање обухвата основне карактеристике посетилаца, које помажу у обликовању њихових профила и разумевања њиховог туристичког понашања: процеса доношења одлуке, начина информисања о дестинацији, мотивацији, начину резервације смештаја и осталих услуга, атракцијама које посећују и структури потрошње.

Ради креирања шире слике о карактеристикама туристичког тржишта Новог Сада, биће приказани основни резултати истраживања спроведеног у октобру 2022. године.

Методологија

Упитник је формулисан на основу захтева Туристичке организације Града Новог Сада, уз финално одобрење свих питања од стране организације. Анкетирање је вршено “лицем у лице” (Face to Face (F2F)) на улици, уз спонтано препознавање странаца и случајност избора испитаника. Укупан узорак: 450 туриста (225 домаћих и 225 страних туриста)

- Прва етапа: на основу квота према статистици туриста из 2020. и 2021. године у односу на порекло туриста (земљу из које долазе);
- Друга етапа: спонтано препознавање домаћих и страних туриста и случајност избора испитаника.

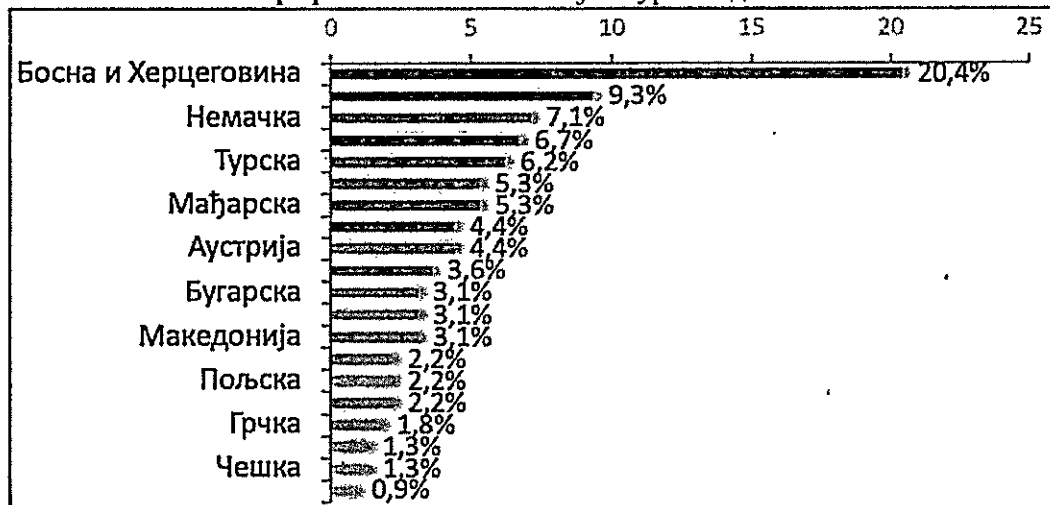
Истраживање је вршено на неколико градских локација: централна зона, тврђава, железничка станица, парк, аутобуска станица (на месту смештаја) и Шtrand. Анкетирање је обављено у више различитих термина, на почетку, средином и крајем месеца.

Демографска структура туриста

У истраживању је учествовало укупно 450 туриста. Структура по полу је уравнотежена. Највише домаћих туриста је у старосној доби од 31 до 50 година, њих 43,6%. Код страних туриста такође су најзаступљенији туристи старости од 31 до 50 година, у 48,4% испитаних.

Образовна структура показује да је код домаћих туриста највише оних који су завршили средњу школу, 58,2%, а да су код страних туриста најзаступљенији високо образовани,

Графикон 2. Земље из којих туристи долазе

Резултати по регионима показују да је највише страних туриста из бивше Југославије, 41,8% након тога су туристи из Источне Европе, 24,9%, следе туристи из Западне Европе, 19,1%, и Азије, одакле долази 11,1% страних туриста, Северна Америка и Аустралија одакле је 1,8% страних туриста. На крају Јужна Америка и Африка са 1,3% туриста. Највише домаћих туриста долази из Београда 32,9%.

На другом месту је Сомбор 5,3%, следи Ниш 4,4%. На четвртном месту је Инђија 4,4% и на крају Тител 4,0% и Зрењанин 3,1%. Највећи број туриста гледано регионално је из Војводине 33,8%, следи Београд, одакле је 32,9% њих, затим, Западна Србија и Шумадија, одакле је 19,1% домаћих туриста, те Јужна и Источна Србија, одакле је 14,2% домаћих туриста.

Карактеристике путовања

Велики проценат туриста (78,9%) је у прошлости већ посетио Нови Сад, односно 96,0% домаћих туриста и 61,8% страних туриста.

Укупно 55,1%, домаћих туриста Нови Сад је посетило више од 10 пута, док је 13,8% домаћих туриста посетило Нови Сад између 6 до 10 пута. Код страних туриста највише је оних који су у Новом Саду били два пута пре ове посете (15,1%), на другом месту су они који су 3 пута боравили у Новом Саду (11,6%), а на трећем су они који су Нови Сад посетили једном (10,7%).

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Скоро половина страних туриста 48,0% издвојила је за превоз преко 100 евра, док је 22,2% издвојило је између 51-100 евра.

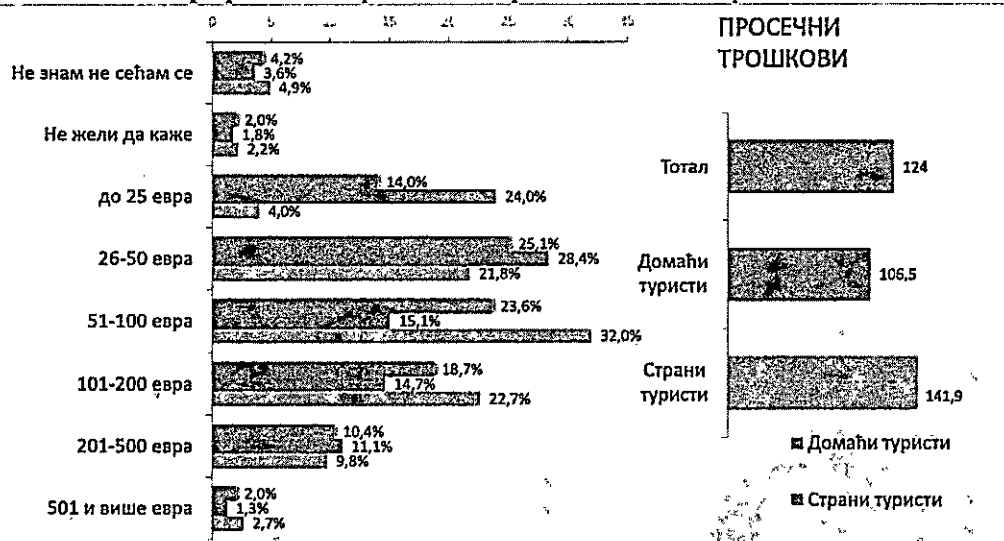
Просечни износ дат за превоз је укупно 115,6 евра - код домаћих просечно 27,7 евра а код страних 206,7 евра.

Када је реч о просечној укупној потрошњи свих туриста (не укључујући смештај и превоз) она износи 124 евра. Код домаћих је тај износ 106,5 евра, а код страних 141,9 евра.

Цена услуге ноћења највећег броја туриста (30,2%) износи до 25 евра. Није мали број ни оних туриста који су услуге ноћења плаћали од 26-50 евра, односно овом распону услуге ноћења је платило 10,4% домаћих и 15,6% страних туриста.

Просечна цена ноћења за домаће туристе је 26,9 евра, а за стране туристе 37,7 евра што чини укупан просек од 33,1 евра.

Графикон 4. Просечна потрошња и остали трошкови

Остали трошкови код домаћих туриста (28,4%) највише се креће у распону од 26 до 50 евра, затим до 25 евра (24%), и 51 до 100 евра (15,1%).

Код страних туриста дистрибуција одговора (код осталих трошкова) је следећа: од 51-100 евра 32,0%, од 101 до 200 евра 22,7% и од 201 до 500 евра 9,8%.

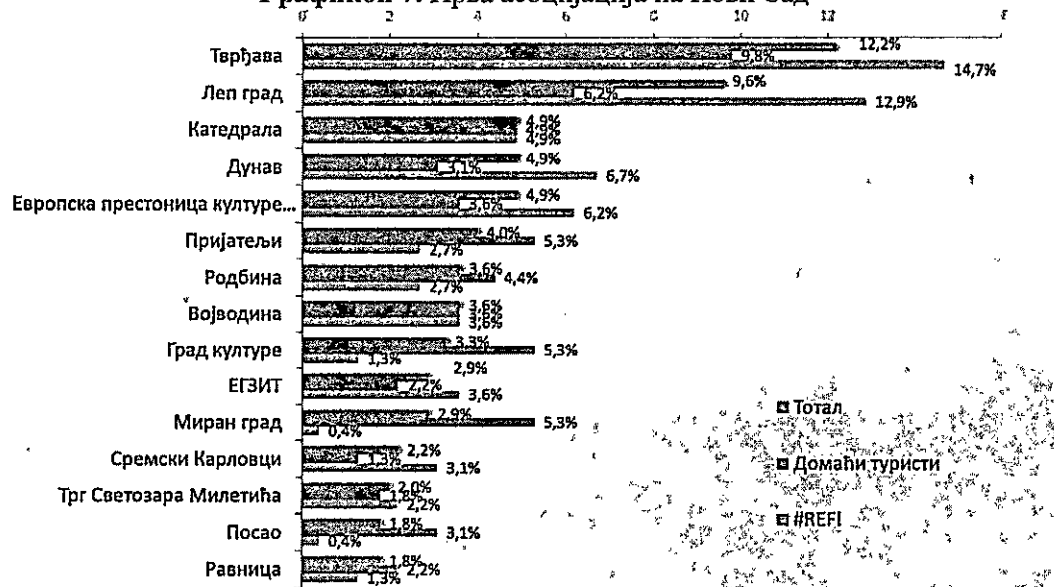
Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Страни туристи истичу Петроварадинску тврђаву (51,3%), центар града (51,3%), архитектуру (34,4%), и катедралу (29,5%), док су исти мотиви приметни и код домаћих туриста – тврђава (39,0%), центар града (26,5%), архитектура (16,1%) и катедрала 8,5%.

Асоцијације на Нови Сад

Прве асоцијације на Нови Сад, за домаће и стране туристе су: Тврђава 12,2%, Леп град 9,6%, Катедрала 4,9%, Дунав 4,9% и Европска престоница културе 4,9%.

Графикон 7. Прва асоцијација на Нови Сад

Код страних туриста најзначајније асоцијације на Нови Сад су: Тврђава 14,7%, Леп град 12,9%, Дунав 6,7%, Европска престоница културе 6,2% и Катедрала 4,9%. Код домаћих туриста су: Тврђава - 9,8%, Леп град - 6,2%, пријатељи - 5,3%, Град културе - 5,3%, Миран град - 5,3%.

Начин резервације смештаја и задржавање на дестинацији

Када је реч о начину резервације смештаја, највише резервација је остварено преко рођака и пријатеља, чак 49,1% (38,9% страних и знатно више домаћих туриста (63,6%). На другом месту по учесталости начина резервације смештаја, наводи се резервација смештаја преко неког резервационог система (40,4%).

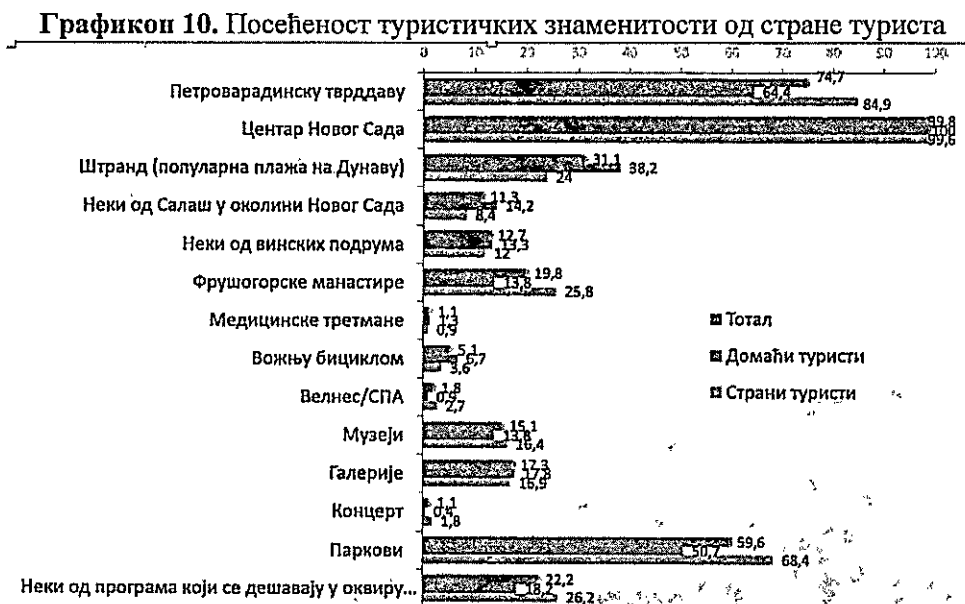
Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023-2025. године

Доминантни извор информисања о Новом Саду код већине домаћих туриста је лично искуство из претходних посета, што наводи њих 86,7%. Потом следе интернет сајтови, што издваја 52,9% испитаних и препоруке партнера и рођака, што наводи 32,4% домаћих туриста. Код страних туриста ситуација је другачија. Основни извор информисања о Новом Саду су интернет сајтови и друштвене мреже, што наводи 66,7% страних туриста, позитивно лично искуство - 52,4% и препоруке партнера рођака, које издваја 51,1% страних туриста.

Када се говори о сајтовима и друштвеним мрежама у контексту информисања о Новом Саду, код домаћих туриста је најзаступљенији званичан сајт ТОНС-а, у 8,0% случајева, а ту је и *Instagram* профил ТОНС-а, који издваја 6,7% домаћих туриста. Код страних туриста издваја се *novsad.travel*, коју наводи 11,1% њих, затим *booking.com*, кога помиње 10,7% страних туриста. Мали број туриста се информиса у информативном центру Новог Сада - домаћи туристи (5,8%) и страни туристи (22,2%). Генерално, 93,7% туриста који су користили услуге Информативног центра ТОНС-а, каже да су им те информације изузетно користиле.

Посећеност туристичких знаменитости

Најатрактивније локације у Новом Саду за туристе, без веће разлике између страних и домаћих туриста су: центар - кога је посетило 99,8% туриста, затим Петроварадинска тврђава, где је у октобру било 74,7% посетилаца, те паркове који је посетило 59,6% туриста и на крају Шtrand који је посетило 31,1% туриста.

16. СТУПАЊЕ НА СНАГУ И ДАТУМ ОБЈАВЉИВАЊА

Програм развоја туризма Града Новог Сада за период 2023 -2025. године ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном листу Града Новог Сада“.

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
АУТОНОМНА ПОКРАЈИНА ВОЈВОДИНА
ГРАД НОВИ САД
СКУПШТИНА ГРАДА НОВОГ САДА
Број: 669/2023-I
30. јун 2023. године
НОВИ САД

